81

1

philatelica

philatelica

1981/1

TARTALOM

Surányi László:
Tíz év

Madarász Gyula

Pákozdi László

Harkányi István:
A levélborítékrajzú bélyegek szabálytalan bérmentesítései

Dr. Simády Béla:
Díjjegyes nyomtatványok, határőrvidéki provizórium

Dr. Palotás Zoltán:
Tábori postánk megindulása 1914-ben

Pákozdi László:
Készpénzbérmentesítés 1945—1946-ban

A Philatelica tíz éve. Tartalomjegyzék

Idegen nyelvű tartalom

A MAGYAR BÉLYEGGYŰJTŐK ORSZÁGOS SZÖVETSÉGE
TUDOMÁNYOS MUNKAKÖZÖSSÉGE KÖZLÖNYE
BUDAPEST VI., VÖRÖSMARTY U. 65.
FELELŐS SZERKESZTŐ: SURÁNYI LÁSZLÓ
SZERKESZTŐK: HRABÁL LÁSZLÓ
VISNYOVSZKI GÁBOR
FELELŐS KIADÓ: KISS ERNŐ
XI. ÉVFOLYAM

Tíz év

SURÁNYI LÁSZLÓ

Tíz éve, 1971 júniusában jelent meg tudományos közlönyünk első száma. Örvendetes szükségszerűség hívta létre: a Magyar Bélyegek Monográfiájának egymás után megjelenő kötetei megnövelték az érdeklődést a magyar bélyegek klasszikus gyűjtése iránt és ösztönzést adtak a további kutatómunkára.

Jánossy Lajos akadémikus, a MABÉOSZ azóta eltávozott elnöke folyóiratunk „Beköszöntő"-jében juttatta kifejezésre az azóta is érvényes célkitűzéseinket: „A Philatelica magyar vonatkozású, klasszikus módon feldolgozott bélyeg- és postatörténeti anyagokat közöl. A ‚klasszikus' módszer alatt nem kell feltétlenül bizonyos korszakos határokat érteni. Egyes bélyeg sokoldalú — lehetőleg minden vonatkozású — feldolgozását értjük ezen a módszeren. A Philatelica éppen ezt a feladatot akarja magára vállalni, hogy már a Monográfia úttörő munkáját folytatva feltárja az immár 100 éves magyar bélyegkibocsátás és postatörténet minden vonatkozását."

Az évforduló alkalmat ad arra, hogy átlapozva a 10 év termését, tanulságokat vonjunk le további munkánkhoz. 19 szám jelent meg 19 szerző 49 tanulmányával.

A számok nem mondanak sokat, mégis megállapítható, hogy a kutatómunka iránt soha nem volt ilyen érdeklődés hazánkban, mint az elmúlt 10 évben és napjainkban. A magyar bélyeg- és postatörténeti kutatás térképéről kezdenek eltűnni a fehér foltak. Korszakos feladatot látott el közlönyünk, amikor hazai és külföldi kutatók összefogásával feldolgozta a levélboríték-rajzú bélyegeinket. Ennek a nagy jelentőségű munkának eredményeként jelentkeznek a nemzetközi kiállításokon is bemutatott és magasan díjazott ívrekonstrukciók. A bélyegek feldolgozása után megkezdtük e korszak bérmentesítéseinek tudományos feldolgozását és közreadását. Ezáltal is gazdagítani kívánjuk a klasszikus gyűjtés palettáját.

Közlönyünk tanulmányai is hozzájárultak az 1867-es kiadásnak, mint az első magyar bélyegnek elismertetéséhez.

Nagyot lendített a színesebb tartalom kialakításában a MABÉOSZ és a Postai Dokumentációs Tájékoztató és Műszaki Központ által meghirdetett pályázat. Új szerzők új témákkal jelentkeztek. Bővül a postatörténeti horizont; elhanyagolt, de fontos területek kerülnek felszínre. Így válik mind népszerűbbé a rányomott bélyegű postai nyomtatványok, a tábori posták gyűjtése.

Továbbra is feladatunknak tekintjük a témakörök szélesítését és újabb szerzők, kutatók bekapcsolását folyóiratunk munkájába.

Bélyeggyűjtő mozgalmunk csak úgy fejlődhet tovább, csak úgy tudja megtartani nemzetközileg is elismert tekintélyét, ha szakmai, tudományos tevékenységével a magyar bélyegek gyűjtésének újabb és újabb területeit tárja fel, ezzel is támogatást adva a gyűjtők ismeretei fejlesztéséhez, gyűjteményeik gyarapításához.

A Philatelica továbbra is vállalja ezt a feladatot.

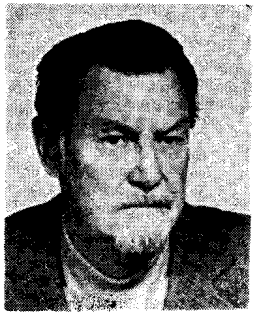

MADARÁSZ GYULA

1900. február 8. — 1981. január 28.

1981. január 28-án a magyar bélyeggyűjtést súlyos veszteség érte: Madarász Gyula, bélyegeink legelismertebb szaktekintélye elhunyt. Bár töretlen szellemének energiái egyre nehezebben törtek át gyengülő, fáradó testének korlátain, fegyelmezett derűvel élt, utolsó pillanatáig tervei, céljai, kötelességei foglalkoztatták. A magyar bélyegért élt, a legmélyebb régiókba hatolt szépségeit, érdekességeit felderíteni. Kőnyomatosaink típusait, az első 2 krajcárost, a 67-es kiadást, a kő- és réznyomatosok ívrekonstrukcióit, krajcárosaink fogazatait, metszetjavításait, turulosaink vízjelállásait — csak a fontosabbakat kiragadva — elhivatott alapossággal dolgozta fel tanulmányaiban és adatok ezreinek mérlegelésével értékelte azokat bel- és külföldi katalógusokban. De nemcsak szakértő volt, hanem a szó legnemesebb értelmében vett bélyeggyűjtő; esztéta, akinek a kezében a bélyeg szinte megszemélyesült. A magyar bélyegben rejlő lehetőségek felismeréséért és elismeréséért küzdött itthon és külföldön, és megfáradtan is fókusza volt a klasszikus bélyegeinket érintő gyűjtői törekvéseknek. Mindezt szerényen, egyszerűen tette és élte.

Öröksége mindannyiunké: a magyar bélyeg szeretete és az iránta érzett felelősség.

PÁKOZDI LÁSZLÓ

1918. aug. 24. — 1981. február 24.

1981. február 24-én, 63 éves korában váratlanul ragadta el a halál Pákozdi Lászlót, a Philatelica egyik életrehívóját és főszerkesztőjét, a Magyar Bélyegek Monográfiája gondolatának és megvalósításának egyik fő részesét, filatéliai életünk egyik legelhivatottabb és legtermékenyebb alakját.

Még együtt búcsúztunk nagy elődjétől, még terveket kovácsoltunk, amelyek megvalósításához már nem adhatja tudását, tapasztalatait és alkotó szellemét. Az élettel és önmagával vívott harca végetért, szívszorító hirtelenséggel. Bár életműve látszólag kerek és csaknem befejezett — a Monográfia VII. kötete a nyomdai előkészítés állapotában van —, tudjuk, hogy mivel maradt adósunk a sors, amikor elszólította őt közülünk. Nem kötődött szakterületekhez, és bár megbocsájtható elfogultsággal szerette a krajcárosok világát, vagy az 1945—46-os infláció páratlanul gazdag előállítási és felhasználási érdekességeit, a filatélia minden olyan ágában maradandót tudott alkotni, amelyben elmélyülhetett.

Életrajzi adatokat adni, életének és munkáinak felmérését elvégezni az utókor feladata. Mi, munkatársai, barátai még közénk tartozónak érezzük és tudjuk, hogy szelleme velünk együtt halad tovább kitűzött céljaink felé.

A levélborítékrajzú bélyegek szabálytalan bérmentesítései

HARKÁNYI ISTVÁN

A levélborítékrajzú bélyegek szabályos bérmentesítéseiről a 79/2. számunkban jelent meg cikk. Ennek mintegy folytatását képezi ez a tanulmány, amely a korabeli érvényes bérmentesítési szabályoktól eltérő bérmentesítési módokat és bélyegfelhasználásokat tárgyalja. Ezekben is nagyon gazdag ez a negyedszázadnál hosszabb ideig használt kiadás (1874. okt. 1.—1900. szept. 30.).

A szabálytalan bérmentesítéseket öt fő csoportba oszthatjuk:

1. túlbérmentesítésekre,
2. elégtelen bérmentesítésekre,
3. csalárd bérmentesítésekre,
4. továbbküldött küldeményekre,
5. egyéb szabálytalan bélyegfelhasználásokra.

Az elégtelen bérmentesítéseknél megkülönböztetünk:

A) portózatlan,
B) portózott

elégtelen bérmentesítéseket. Egy másik bontási szempont azok *szándékos,* illetve *nem szándékos* volta.

A *csalárd* — tehát a posta kárára elkövetett csalással történt — bérmentesítéseknél ugyanígy megkülönböztethetünk:

A) portózatlan és
B) portózott csalárd bérmentesítéseket.

A továbbküldött küldemények tulajdonképpen nem tekinthetők szabálytalanoknak, de szokványosnak sem, ezért itt tárgyaljuk azokat. Három alcsoportra oszthatók:

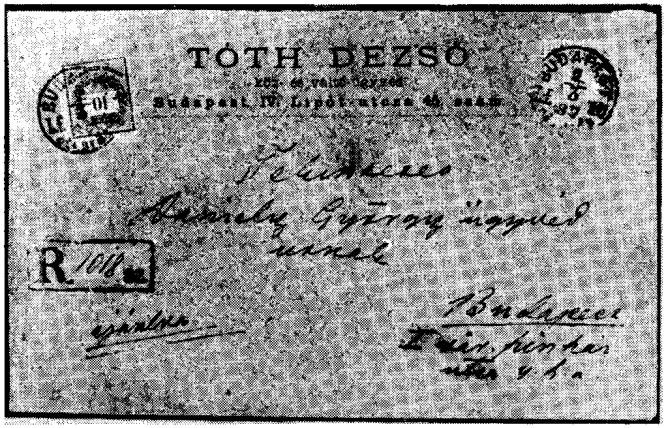
A) változatlan bérmentesítéssel továbbküldött;
B) újabb bérmentesítéssel továbbküldött és
C) portózással továbbküldött küldeményekre.

Az egyéb szabálytalan bélyegfelhasználások közé tartoznak az illetékbélyeg helyett postabélyeggel ellátott okmányok, valamint az okmánybélyegek postai felhasználásai.

A fenti csoportosítás nem tarthat igényt kizárólagosságra. Más felosztási rendszer is lehetséges, például a portózott bérmentesítések együttes tárgyalása és annak további alcsoportokra való felosztása; vagy annak figyelembevétele, hogy a csalárd bérmentesítések és az elégtelen bérmentesítések rendszerezés szempontjából összefüggnek egymással: a csalárd bérmentesítés is elégtelen és az elégtelen bérmentesítés is történhetett megtévesztési szándékkal. A közölt felosztás csak azt jelenti, hogy e felosztás szerint tárgyaljuk az alábbiakban a levélborítékrajzú bélyegek szabálytalan bérmentesítéseit.

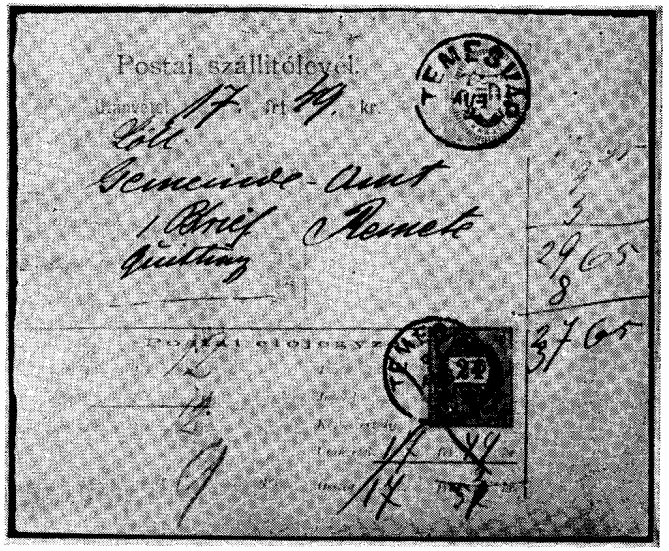
1. ábra.

2. ábra.

1. Túlbérmentesítések

A túlbérmentesítés leggyakoribb oka a megfelelő bélyeg hiánya a feladónál. Ilyen esetekben a szükséges bérmentesítést legjobban megközelítő lehetséges túl-

3. ábra.

bérmentesítést alkalmazták, hogy a portózást elkerüljék. A túlbérmentesítés mértéke általában egy, ritkán kettő, kivételesen három krajcár is lehetett. Egy három krajcárral túlbérmentesített belföldi levelezőlapot mutat be az 1. ábra, melyet 2 krajcár helyett egy 5 krajcáros bélyeggel bérmentesítettek.

De lehet a túlbérmentesítés oka elnézés, esetleg a helyes díjtétel nem ismerése, vagy a postai közegek tájékoztatásának félreértése is. Ilyen okokból sokkal nagyobb mértékű túlbérmentesítések állhattak elő. Például a 2. ábrán egy 8 krajcár helyett 15 kr-ral bérmentesített ügyvédi levél felbélyegzésekor tévedésből a helyi levélre is 15 kr. került, vagy pedig megcserélték a helyi és a távolsági levél bérmentesítését (előfordult ez fordítva, azaz helyi ajánlott levélként bérmentesített távolsági levél is).

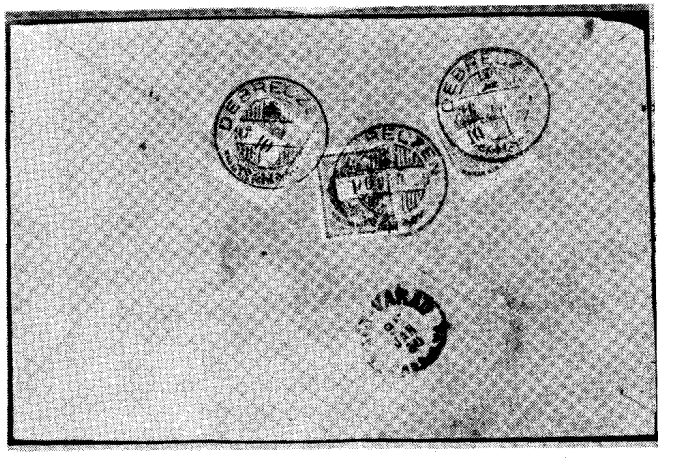
Az elnézésre jó példa a 3. ábrán látható szállítólevél: 12 krajcár helyett 24 krajcárral bérmentesítették. Az

4. ábra.

5. ábra.

6. ábra.

ok: a bal alsó sarokban feljegyzett „Franco 12 kr" és „Összeg 12 kr"-t a postai alkalmazott feltehetően fejben összeadta és 24 krajcárt ragasztott a szállítólevélre.

A 4. ábrán bemutatott 2 + 1 krajcárral bérmentesített, Egerből Budapestre küldött levelezőlap túlbérmentesítése valószínűleg a postai díjszabás nem ismeréséből ered, bár nem lehetetlen, hogy a feladó először az egykrajcárost ragasztotta fel, és miután másik egykrajcárost nem talált, kétkrajcáros bélyeggel egészítette ki azt.

Az 5. ábrán látható, 7 kr helyett 12 krajcárral bérmentesített helyi ajánlott levelezőlap is (1) talán a díjszabás nem ismerésének eredménye, ez egyúttal példa a túlbérmentesített küldeményeknek az alábbiakban megemlített értékelésére is.

A túlbérmentesítések értékelése során ellentmondást jelent, hogy nyilván sokkal ritkább a túlbérmentesített küldemény, mint a szabályosan bérmentesített. Logikus volna többre értékelni, sőt esetleg a túlfizetés mértékével arányosan, mivel a nagyobb túlbérmentesítések a ritkábbak. Mégis, ha a nagyobb címletű bélyeg kevésbé értékes (pl. 5 krajcáros alkalmazása 3 krajcáros helyett), az a többre értékeléssel ellentétesen hat, csökkenti annak mértékét. A fő értékcsökkentő hatást a kisebb, de viszonylag ritka díjtétel helyett a túlbérmentesítés miatt nagyobb, de gyakoribb díjtétel alkalmazása jelenti. Ez utóbbira példa az 5. ábrán látható helyi levelezőlap bérmentesítése, amely a sokkal gyakoribb távolsági ajánlott levelezőlap díjszabásának fe-

7. és 8. ábra.

lel meg. Így bár a lap 5 krajcárral túl van bérmentesítve, mégis aligha becsülhető annyira, mintha szabályosan, 7 krajcárral bérmentesítették volna.

A túlbérmentesítésnek tehát fokozott mértékben van

9. ábra.

értékcsökkentő hatása akkor, ha a szabályos ritka díjtétel helyett nagyobb, de gyakori díjtételnek megfelelően látták el a küldeményt. Ha például 18 vagy 19 krajcár (helyi expressz levél, illetve III. súlyfokozatú helyi ajánlott levél tértivevénnyel) (1) helyett 20 krajcáros bélyeget ragasztottak volna a levélre, az nemhogy többet érne a túlbérmentesítés révén, ellenkezőleg, kevesebbet ér, a 19 krajcáros levél esetében pedig éppen tragikus volna a ritka díjtétel elkendőzése miatt.

A túlbérmentesítés okát nem mindig lehet egyértelműen rekonstruálni. A 6. ábrán látható II. súlyfokozatú távolsági ajánlott levél túlbérmentesítése (20 kr helyett 2×10 és 1 krajcár) a valószínűleg előbb felragasztott 1 krajcáros bélyeg egyszerűbb kiegészítési lehetőségével magyarázható, de lehet tévedés is. Természetesen nem értékelhető 21 krajcáros bérmentesítésként (mint például a sokkal ritkább, II. súlyfokozatú helyi express levél).

Összefoglalva: a túlbérmentesítés esetleg emeli, ritkább esetben jelentősen csökkenti a küldemény filatéliai értékét, amit csak az összes körülmény mérlegelésével lehet helyesen megbecsülni.

10. ábra.

2. Elégtelen bérmentesítések

Az elégtelen — tehát a szükséges díjtételt el nem érő — bérmentesítéseket két csoportra oszthatjuk: megportózott és meg nem portózott bérmentesítésekre. A meg nem portózott elégtelen bérmentesítésű küldemények elenyésző kisebbséget képviselnek a megportózottakhoz viszonyítva.

A) Megportózatlan elégtelen bérmentesítések

A meg nem portózott elégtelen bérmentesítések keletkezhettek például úgy, hogy több helyi (ajánlott) levél között egy távolsági is akadt, és ezt is a helyi levél díjtételének megfelelően bérmentesítették, a sok helyi levél között nem tűnt fel az egyetlen távolsági. Valószínűleg ez az eredete a 7. ábrán mutatott 8 krajcárral bérmentesített — ügyvédi irodából származó —

11. és 12. ábra.

távolsági ajánlott levélnek (bár nem kizárt a posta kárára történt csalás sem, lásd 3. pont).

Az is előfordulhatott, hogy több feladott levél közül az egyikre nem került bélyeg, és a posta nem vette észre a hiányt, a bélyeg nélküli levél „elcsúszott" a többi felbélyegzett levél között. Valószínűleg ilyen eredetű a 8. ábrán látható levelezőlap.

13. ábra.

14. ábra.

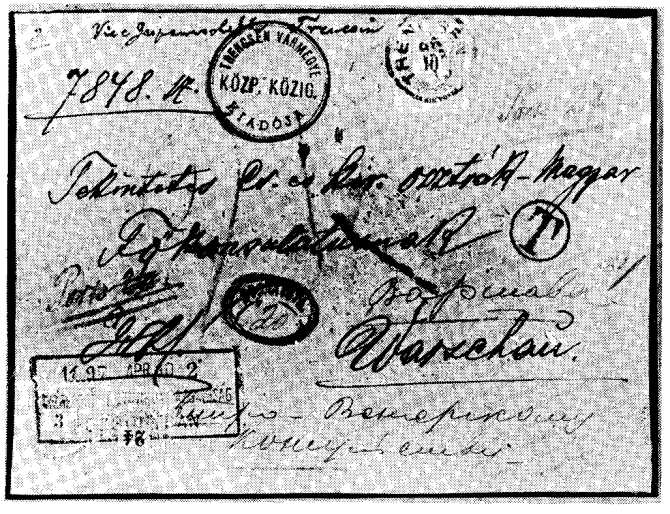
A meg nem portózott elégtelen bérmentesítésre további példa (esetleg a postai alkalmazottak által a posta kárára elkövetett csalás) a 9. ábrán látható, 1889-ből származó 35 krajcáros díjjegyes táviratlap, melynél a feljegyzett 7 szó bélyegekben lerovandó díja (5 szó fizetve volt a 35 krajcáros értékjeggyel) $2 \times 2 = 4$ krajcár lett volna (1), de csak három krajcárt róttak le. A 10. ábra egy 54 krajcárral díjazandó (bal alsó sarokban) szállítólevelet mutat, melynél csak 42 krajcárt róttak le bélyegekben; a 11. ábra pedig egy levelezőlapot, amelyre csak egykrajcáros bélyeget ragasztottak két krajcár helyett.

B) Megportózott elégtelen bérmentesítésű küldemények

Azon küldeményekre, amelyeknek elégtelen bérmentesítését a posta észrevette (akár a feladó, akár a közvetítő, akár a leadó postahivatal), pótdíjat szabott ki, mai kifejezéssel élve, megportózta azokat.

A portódíjszabásnak a küldeményre történő feljegyzése háromféleképpen történhetett: kézírással (12. ábra), számbélyegzéssel (13. ábra), vagy bélyeggel. A múlt században a portóbélyegek hiánya miatt a bélyeggel történő portózás a forgalmi levélbélyegekkel történt, melyeket vagy kézírással érvénytelenítettek, amint az a 14. ábrán látható, Svájcból visszaküldött levélen történt, vagy pedig valamelyik postaigazgatóságnak a bélyegzőjével, amint az a 15. ábrán látható, 1897-ben Oroszországból visszaküldött levél esetében történt (a pozsonyi postaigazgatóság bélyegzőjével).

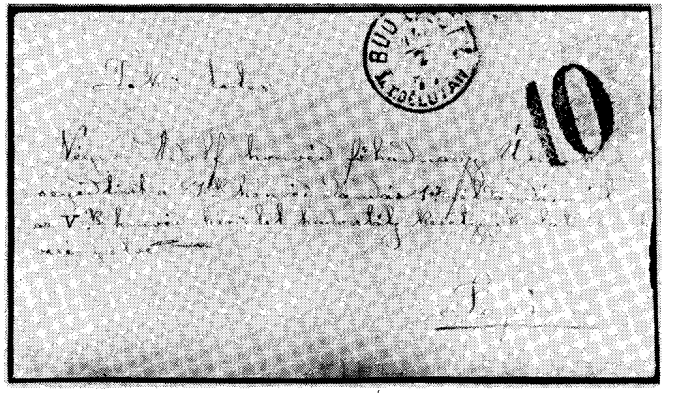
Belföldről belföldre irányuló küldeményeknél az érvényes portódíjszabás a hiányzó bérmentesítési érték és a hozzáadott pótdíj összege volt. A pótdíj helyi levélnél három krajcárt, távolsági levélnél 5 krajcárt tett ki. A 13. ábrán látható, szabályszerűen megportózott levélre 5 krajcár helyett csak 2 krajcárt ragasztottak fel, ezért a posta a hiányzó 3 krajcárhoz hozzáadta az 5 krajcár pótdíját, és ezek összegét, a 8 krajcárt jelentő 8-as számot bélyegezte a levélre és ennyit szedett be

15. ábra.

a címzettől. Teljesen bérmentetlen első súlyfokozatú távolsági levél portódíjszabása tehát a hiányzó 5 krajcárhoz hozzáadott 5 krajcár pótdíj, azaz összesen 10 krajcár volt, ilyen levelet mutat a 16. ábra. Forgalomból már kivont bélyeg, illetve rányomott értékjegy portódíjának kirovása úgy történt, hogy a lejárt értékjegyet semmisnek tekintették. Ilyen esetet mutat a 16. ábra, amely 1877. VII. 14-én feladott, 1871-es kiadású díjjegyes borítékot ábrázol. Ekkor az 1871-es kiadású értékjegyek már érvényüket vesztették. Hat krajcárral (3 krajcár hiányzó díj + három krajcár pótdíj) portózott bérmentetlen helyi levelet mutat a 17. ábra.

A külföldről belföldre irányuló elégtelen bérmentesítésű küldeményekre, ha az jelölve volt (rendszerint T betűvel) a küldeményen, *a hiányzó érték kétszeresét* rótták ki portóként. Gyakran — szabálytalanul — a belföldön feladott küldemények esetében is ilyen portózást alkalmaztak a postaalkalmazottak, melynek elkerülésére a P. T. R. T. (2) — több alkalommal figyelmeztette a postai dolgozókat.

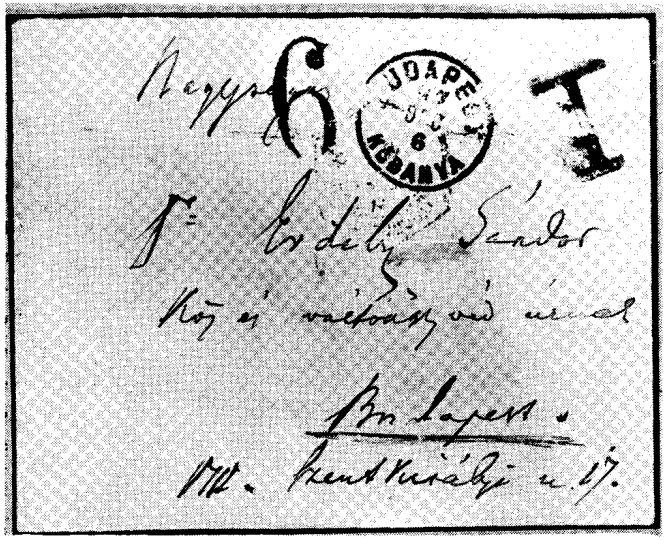

16. ábra.

A belföldről külföldre küldött elégtelen bérmentesítésű küldeményeket külföldön megportózták, és ha a külföldi címzett a portózott küldeményt nem fogadta el, akkor azt visszaküldték Magyarországra. Az ilyen küldeményekre a külföldön többnyire már alkalmazott portóbélyegek névértékének megfelelő krajcárösszeget rótták ki. Az átszámítás alapja a $2^1/_2$ francia centimes = 1 krajcár összefüggés volt, de az egyes pénznemek közötti esetleges időnkénti értékeltolódásokat is figyelembe kellett venni. Lehet, hogy ez az oka a 15. ábrán látható, Oroszországba küldött, majd onnan visszaküldött levélen levő DOPLATA ovál bélyegzőbe írt 20-as szám, azaz 20 kopek kétszeri átszámításának: először Porto 26 krajcárt számítottak, majd ezt áthúzva Porto 27 kr-ra javították át. Ebben az esetben azonban nem kizárt az első átszámításkor elkövetett hiba sem.

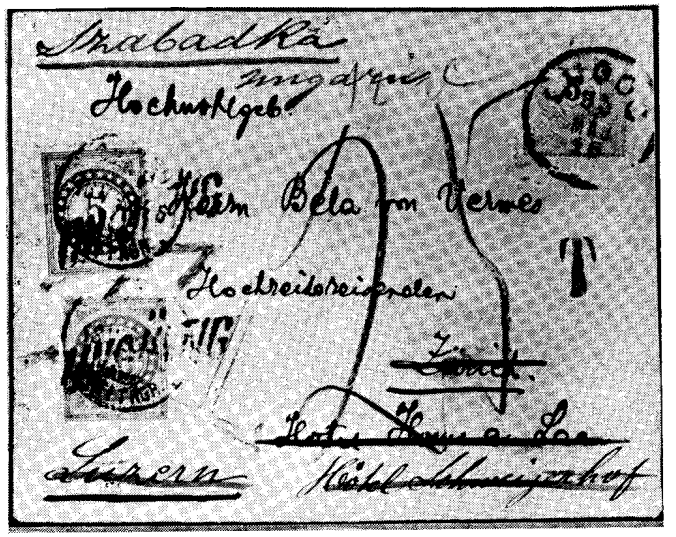
Az alábbiakban néhány érdekes portózott küldeményt mutatunk be.

Magyarország és Ausztria közötti bérmentesítési eltérés okozta a 18. ábrán mutatott levelezőlap ausztriai megportózását, ugyanis Magyarországon 1900 után is egy ideig 4 fillér = 2 krajcár volt az egyszerű levelezőlap díjszabása, míg Ausztriában 1900 után ugyanez

17. és 18. ábra.

már 5 heller volt. A magyar közönség pedig megszokta, hogy az ausztriai pótdíjszabás a magyarországival azonos. Így a hiányzó 1 fillér kétszeresét, tehát 1 krajcárt (1 krajcár = 2 fillér) jogosan rótták ki portóként.

19. ábra.

A Philatelica 79/2. számának 13. ábrája olyan Budapestről Bruck-Újfaluba küldött, szabályosan 1 krajcárral bérmentesített nyomtatványt mutat, amely a gyorsabb továbbítás érdekében Bécsen ment keresztül. Ausztriában 2 krajcár volt a legalacsonyabb nyomtatványdíjszabás, ez okból eredően — de illetéktelenül, mert Magyarországra ment a levél és helytelenül, mert a küldemény bérmentesítése elégséges volt — megportózták. Annak azonban nincs nyoma a levélen, hogy ezt Magyarországon tudomásul vették volna.

A 19. ábrán viszont olyan — 10 kr helyett 5 krajcárral bérmentesített és így Svájcban jogosan megportózott — levél látható, melyen a 25 rappen portót a svájci posta visszavonta (UNGÜLTIG = érvénytelen bélyegzővel), feltehetően azért, mert a levél nászutasoknak volt címezve (Hochzeitreisender = nászutas).

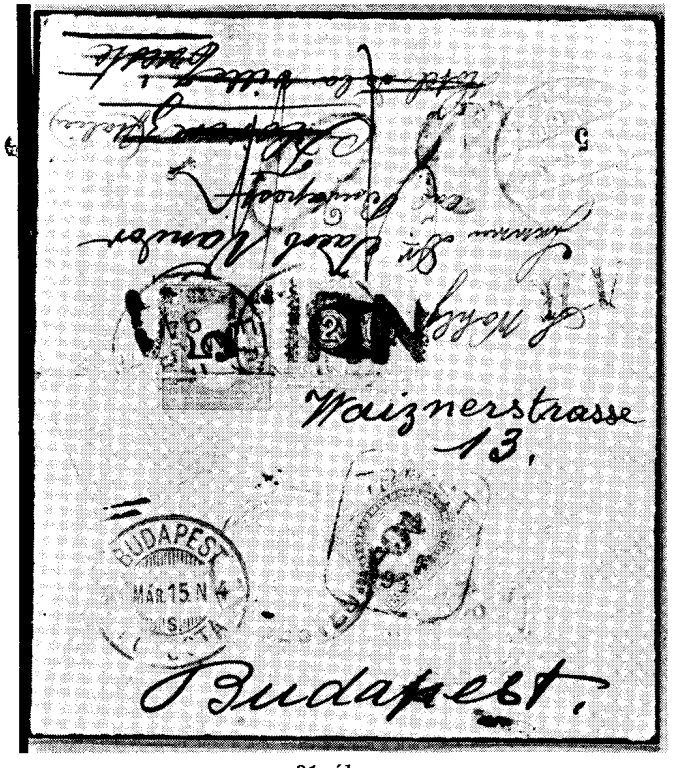
A 20. ábra olyan 5 krajcáros Svájcba címzett levelet mutat, amelyet kétszer portóztak meg Svájcban. Először 50 rappennel megportózva (50-es kék ceruzajel és

20. ábra.

50 rappenes portóbélyeg) kézbesítették a címzettnek. A címzett visszautasította („Refusé/pas assez/affranchie" = visszautasítva, elégtelen bérmentesítés felirat). A svájci posta ezután a kék ceruzával írt 50-es számot 75-re módosította. A levélre további 25 rappen portóbélyeget ragasztottak, mégpedig az 1878-as kiadású, kék színű 2 rappenes és az 1883-as kiadású, olajzöld—piros színű portóbélyegekből álló csíkokból. Magyarországon a 75 rappennal egyenértékű 30 krajcár beszedésére feljogosító 30-as számot bélyegezték a levélre és azt nyilván be is szedték.

Még kalandosabb utat járt be a 21. ábrán elő- és hátlappal bemutatott, Budapestről Olaszországba küldött, 10 krajcár helyett 5 krajcáros bélyeggel ellátott levél, melyet két külföldi országban is megportóztak. Az olasz posta 25 centisimi portóbélyeget ragasztva a levélre kézbesítette a címzettnek, de ő, úgy látszik, nevének megfelelően (Vándor) továbbutazott. Az olasz posta érvénytelenítette a portóbélyeget NULLA bélyegzővel, és visszaküldte a levelet Triesztbe. Ott némi me-

21. ábra.

ditálás után (több Triest bélyegző) osztrák 10 krajcáros portóbélyeget ragasztottak rá és továbbították Budapestre. Budapesten természetesen az osztrák portóbélyeget negligálva 10-es számmal, azaz 10 krajcár portó beszedésére feljogosító bélyegzővel látták el a levelet és az összeget nyilván be is szedték, a levélre írt címből következtetve (Waiznerstrasse 13. = Váci utca 13.).

3. Csalárd bérmentesítések

A szabálytalan bérmentesítések közül véleményem szerint a legérdekesebbek a csalárd bérmentesítések,

22. ábra.

tehát azok, amelyeknél a posta kárára történt hamisítás esete forog fenn.

Lássuk, hogy mit tekintett a posta csalárd bérmentesítésnek:

A Postai és Távirdai Rendeletek Tára 1881. július 9-i száma többek között az alábbiakat írja:

„Előfordult, hogy a levéljegyek akként hamisíttattak meg, hogy már használt levéljegyekből a tiszta részek lemetszvén vagy leválasztván összeilleszttettek és a levélre vagy más levélpostai tárgyra ragasztattak."

A továbbiakban a büntető rendelkezésekről szól a rendelet, valamint a hamisítások felismeréseinek módját tárgyalja, és az ilyen küldemények megportózását írja elő, továbbá a boríték visszakérését a címzettől, hogy a vétkessel szemben eljárhassanak. Előírja továbbá, hogy a bélyegzőt mindig a bélyeg alsó felére nyomják, ha ez nem történt meg, húzzák át a bélyeg alsó részét tintával erős keresztvonallal, hogy a hamisítók ne jussanak a bélyeg használatlan alsó részéhez. A rendelet így folytatódik:

„Minthogy a használat előtt részben vagy egészen kettészakadt levéljegyeket, ha levélre vannak ragasztva, az említett hamisítványoktól csak nehezen lehet megkülönböztetni, ezek — valamint olyanok is, amelyek színes részéből valami hiányzik — érvénytelenek, azaz: bérmentesítésre alkalmatlannak nyilváníttatnak; ennélfogva ilyen levéljegyekkel ellátott küldeményeket is a fenti módon kezeljék."

A továbbiakban olyan leveleknek a feladónak való visszaadásáról (ha még jelen van) vagy megportózásáról intézkedik a rendelet, amelyeknél a levél hiányosan bérmentesített, vagy a bélyeg a levél szélén túlér.

A fenti előírásokat lényegében megismétli az 1882. május 12-i P. és T. R. T. rendelet 4. §-a is. A P. és T. R. T. 1891. április 27-i száma többek között a következőket közli:

„Újabb időben gyakran fordul elő, miszerint a kincstárnak olyan módon való megkárosítása kíséreltetett meg, hogy a levelek bérmentesítésére, a takaréklapokra korábbi használat nyomait viselő, továbbá oly frankójegyek alkalmaztattak, melyekről a korábbi értéktelenítés jelei eltávolítva lettek, valamint olyanok is, amelyek már használt frankójegyek tisztán maradt részeiből állíttattak össze.

Ily frankójegyek nemcsak érvénytelenek, hanem azok használata jövedéki kihágást, illetve az 1878. évi V. t. cz. 412. §-a értelmében bélyeghamisítás vétségét is képezi."

Továbbiakban a felragasztott bélyegek átvizsgálását és a bélyegzés mikéntjét (a bélyegek alsó fele bélyegzendő le), valamint a követendő eljárást írja elő a rendelet.

Az 1891. december 1-én megjelent P. és T. R. T. akként módosítja az előző rendelkezéseket, hogy: „a hely

és kelti betűző lenyomata a frankójegyet egészen fedje." Majd így folytatja:

„Amennyiben valamelyik frankójegynek befedése a hely és kelti betűző egy lenyomatával a gyors munka közben netalán nem sikerülne, a posta és távírda hivatalok nyomják rá a frankójegyre a hely és kelti betűző második és szükség esetén harmadik lenyomatát."

A továbbiakban a felragasztott bélyegek átvizsgálását írja elő a rendelet és utasítja a posta és távírda felügyelőket, hogy e rendelet végrehajtását ellenőrizzék.

A P. és T. R. T. 1892. február 3-i száma új, nagyobb kétkörös bélyegző bevezetését írja elő, amellyel már a teljes bélyegképet be lehet fedni.

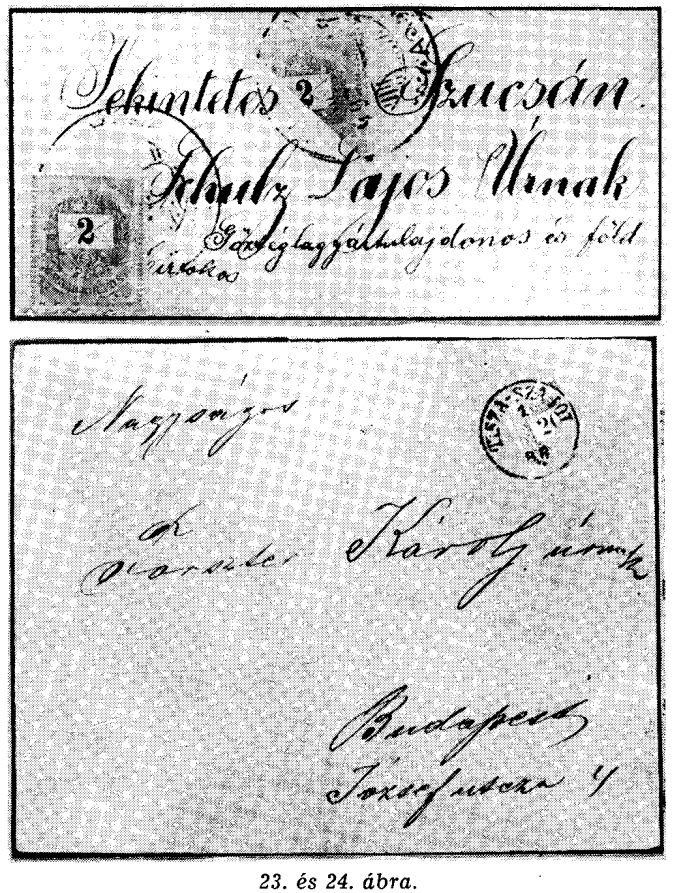
Röviden tehát minden olyan bélyeg, amely a korábbi használat nyomait viseli, kettészakadt, vagy a színes részéből valami hiányzik, bérmentesítésre alkalmatlan, megportózandó, és az ilyen cselekmény elkövetőivel szemben büntető eljárást is alkalmazhattak.

Feltűnő, hogy több rendelet utal a részekből összeállított bélyegek alkalmazására, ilyen pedig alig akad a mostani gyűjteményekben. Nyilvánvalóan a bélyegek legnagyobb részét leáztatták és a több részre eső bélyegeket, mint értékteleneket eldobták, vagy esetleg már le sem áztatták és már a boríték jutott hasonló sorsra.

Bélyeggyűjtői szempontból a posta kárára történt csalásoknál sikeres, illetőleg sikertelen visszaéléseket különböztethetünk meg. Természetesen a megportózott csalárd bérmentesítéseket is a sikertelenek közé soroljuk.

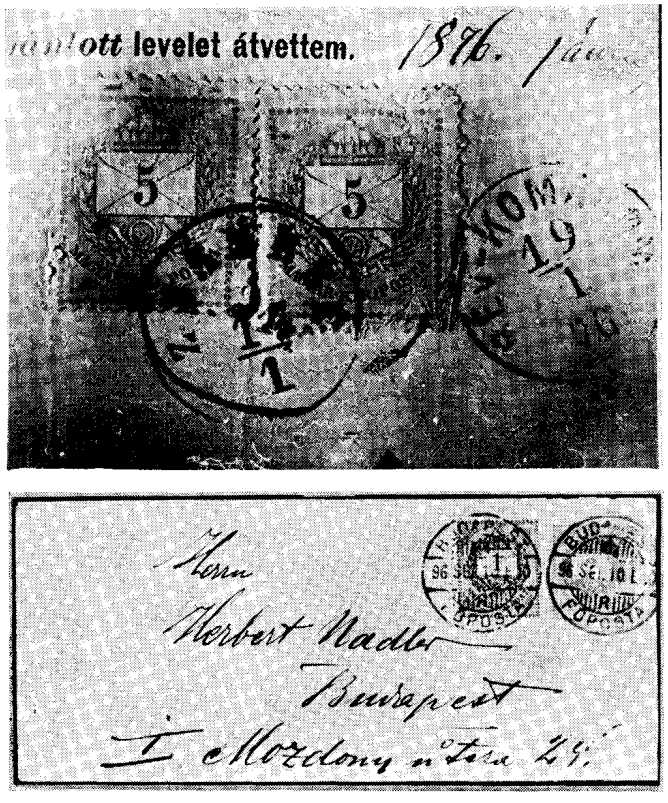
A) Sikeres csalárd bérmentesítések

A 22. ábrán két részből összeállított bélyeg látható kivágaton, bár a kivágat miatt a csalás sikeres vagy sikertelen volta nem állapítható meg (valószínűleg megportózták a bélyegrészek jól látható pontatlan összeillesztése miatt: a két rész csatlakozásánál széles fehér sáv van).

23. és 24. ábra.

Sikeres, de valószínűleg a posta alkalmazottja által elkövetett szándékos csalás eredményét mutatja a 23. ábrán látható helyi (tehát a postamester illetőségi körzetét el nem hagyó) levél, mely egy kétkrajcáros bélyeggel és egy felezett kétkrajcárossal van bérmentesítve. A felezett bélyegek alkalmazása ebben az időben már nagyon ritka volt, de helyi levélként zavaró körülmény nélkül „elment".

25. és 26. ábra.

Sokkal meglepőbb, hogy a 24. ábrán látható Tisza—Szajolról Budapestre küldött II. súlyfokozatú távolsági levelet is szabályszerűen továbbította a posta felezett 20 krajcáros bélyeggel a 10 krajcár bérmentesítési díj gyanánt, és ezt a budapesti postahivatal is elfogadta és Budapest (Nyugati P. U. V.) 98 FEB 10 N 10 érkezési bélyegzővel is ellátta a megportózás nyoma nélkül. Lehetséges, hogy a posta szükségbérmentesítésnek tekintette a felezést.

Szintén a posta alkalmazottja által elkövetett csalás

27. ábra.

eredményét mutatja a 25. ábrán látható tértivevény. A rajta levő bélyegeket egy régebbi küldeményről lenyúzták és ugyanaz a (zsámbéki) postahivatal, amely eredetileg is lebélyegezte a bélyegeket, úgy akarta az újabb bélyegzőt a már lebélyegzett bélyegekre (és az alattuk levő tértivevényre) ütni, hogy a bélyegekre eső bélyegzőrész az előző bélyegzést pontosan fedje. Egészen jól sikerült a betűk fedésbe hozása, csakhogy egy betűvel eltolódott a két bélyegzőnyomat, azaz az új lenyomat betűi egy kivételével fedik a régit, de nem ugyanazon betűk kerültek egymásra. A tértivevény teljes képe a Philatelica 79/2. számában, a 16. oldalon levő 23. ábrán látható.

Egy 3 krajcáros levelet mutat be a 26. ábra, a 2 krajcáros bélyeg helyett 2 krajcáros címszalag kivágattal. A kivágatok alkalmazása már jóval a levélrajzú bélyegek alkalmazásba vétele előtt tilos volt (3). Ugyancsak részben kivágattal bérmentesített, Dettáról Aninára küldött távolsági levelet mutat a 27. ábra. Ebben az esetben azonban lehetséges, hogy szükségbérmentesítésről van szó, mert ismerek — ugyancsak Dettáról — egy másik, két nappal későbbi keltezésű 15 kr-os ajánlott levelet szintén 2 krajcáros kivágattal. Lehetséges, hogy ez idő tájt Dettán hiány volt a 2 krajcáros bélyegből, vagy felhasználták a fölösleges kétkrajcáros címszalagokat levelek bérmentesítésére.

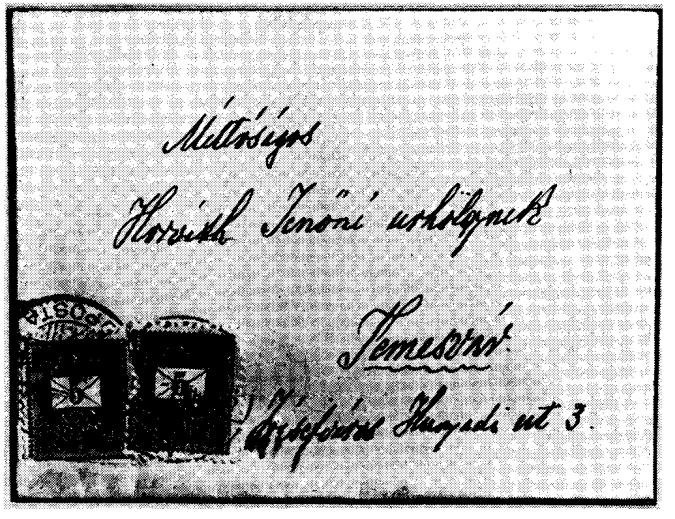
28. ábra.

Egy már használt 1888-as és egy használatlan 1898-as 1 krajcáros bélyeggel csalárd módon bérmentesített levelezőlapot mutat be a 28. ábra. A fekete bélyegen nehéz meglátni a halvány bélyegzőt, így a csalás eredményes volt.

Két darab hiányos 5 krajcárossal bérmentesített II. súlyfokozatú távolsági levél látható a 29. ábrán. Mindkét bélyeg színes részéből hiányzik, tehát bérmentesítésre alkalmatlannak nyilvánított bélyegekkel bérmentesítették a levelet.

Megjegyezzük, hogy filatéliai szempontból csak a jobb oldali bélyeg miatt tekinthető a bérmentesítés csalárdnak, mert csak ennek a felragasztáskori hiányosságát igazolja a bélyegző lenyomatának az a része, mely a bélyeg hiányzó része alatt levő másik bélyegre esik. A bal oldali bélyeg hiányát tekinthetnénk felhasználás utáni sérülésnek, a másik bélyeg csalárd alkalmazása teszi valószínűbbé a csalárd alkalmazást.

Előfordult, hogy már futott levélen vagy egyéb küldeményen egy bélyeg lebélyegezetlenül maradt és az előírással ellentétben nem húzták keresztül erőteljes vonalakkal sem, s az ilyen bélyeget a levélről leválasz-

29. ábra.

tották és újra felhasználták. Az ilyenek persze könnyen átmentek az ellenőrzésen, de esetenként előfordult, hogy a leválasztott bélyegen rajta maradt az előző küldemény papírjából egy darab, mely a bélyeg újabb felhasználása után is látható, vagy kimutatható. Ilyen, már egyszer használt és kis papírdarabot magán viselő bélyeggel bérmentesített levél fényképe látható a 30. ábrán. A bélyeg alatt az előző felhasználás papírjából van egy darab, mely kissé kilátszik a bélyeg alól.

B) Sikertelen csalárd bérmentesítések

Ide azokat a postai objektumokat soroljuk, melyeknél megkísérelték a visszaélést, de észrevették azt és felszólították a feladót a hiány pótlására. A megportózott küldeményeket is ide soroljuk külön alcsoportként.

A 31. ábrán látható levelezőlapot két darab, előzőleg már használt 1 krajcáros bélyeggel kísérelték meg

30. és 31. ábra.

feladni, a bélyegeken halványan és elmosódottan látszik a bélyegző (például az 1-es számjegytől jobbra). A postán azonban észrevehették a bélyegek használt voltát és nyilván pótlólagos bérmentesítésre szólították fel a feladót. Így került a levelezőlapra, illetőleg a

32. ábra.

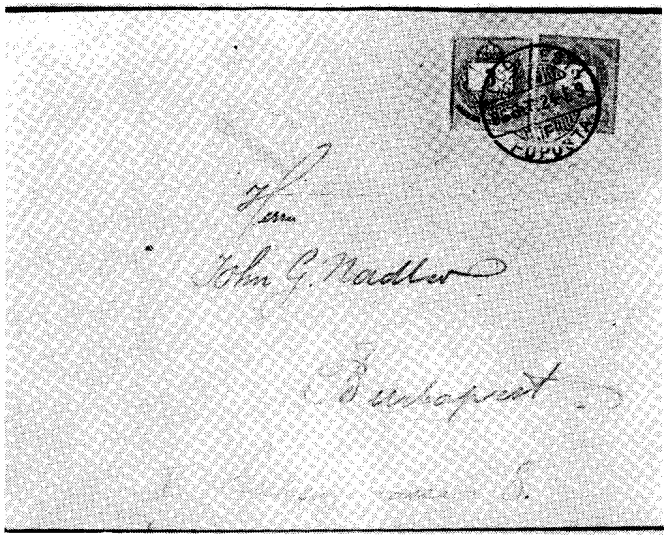
már használt bélyegekre a 2 krajcáros bélyeg, mellyel már szabályszerűen bérmentesített lett a levelezőlap, ezt lebélyegezte a posta.

A 32. ábrán látható levelezőlapot — feltehetően — olyan 2 krajcáros bélyeggel kísérelték meg feladni, amelynek színes részéből szabályellenesen jókora darab hiányzik. Ezt a posta előírásszerűen nem fogadta el és újabb kétkrajcáros bélyeg felragasztására szólította fel a feladót. Ezt már elfogadta és szabályszerűen lebélyegezte.

A 33. ábra egy helyi levelet mutat, melyet valószínűleg 2 krajcáros címszalag kivágattal kíséreltek meg postázni — talán egykrajcáros bélyeg melléragasztásával. A postán feltehetően közölték a feladóval, hogy a kivágat érvénytelen, 3 krajcáros bélyeg szükséges a levélre. Ennek felragasztása után a posta a levelet elfogadta és lebélyegezte.

4. Továbbküldött levelek

A továbbküldött levelek kezelési módjára a P. és T. R. T. vonatkozó évfolyamaiban utalást nem talál-

33. ábra.

34. ábra.

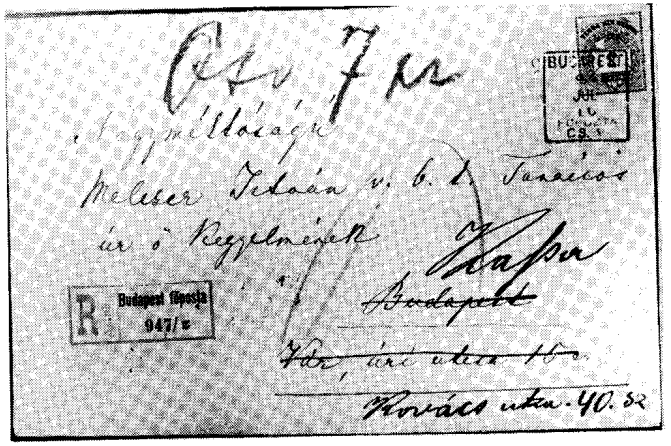
tam, csak a továbbküldött levelekről állapítható meg a posta által követett eljárás.

Ha a levelet a címzett elköltözése, vagy másutt tartózkodása miatt tovább kellett küldeni, akkor — ha a levél bérmentesítése az új cím esetére is megfelelő volt — nem kellett pótdíjjal ellátni a levelet, amint azt a 34. ábrán látható nyomtatvány is igazolja. A nyomtatvány díjszabása ugyanis 1889-től 10 gramm súlyhatár alatt 1 krajcár volt mind a helyi, mind távolsági vonatkozásban (1), így a budapesti helyi kézbesítés helyett Kassára továbbított nyomtatvány nem igényelt kiegészítést.

Az esetek túlnyomó többségében azonban a távolsági küldemény díja nagyobb volt, mint a helyi küldeményé. Ha a címzett hozzátartozója küldte tovább a levelet, az rendszerint nem kiegészítette, hanem újra bérmentesítette a küldeményt, ahogy ezt a 35. ábra is tanúsítja. A helyi 3 krajcáros levéldíjszabás mellé a

35. ábra.

36. ábra.

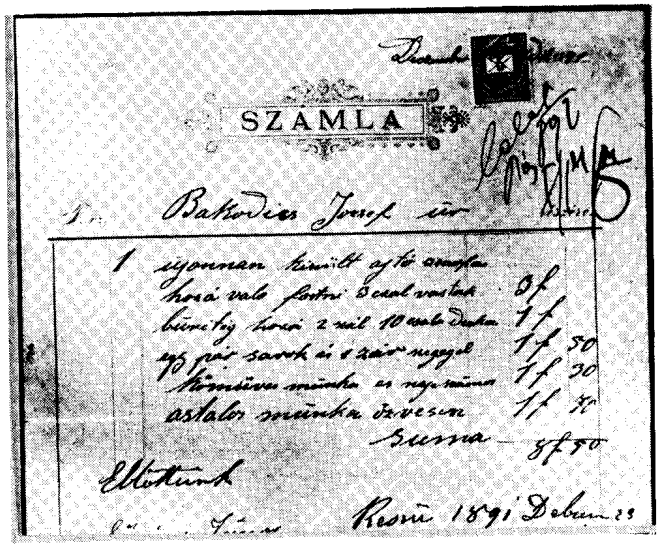
távolsági levél díjaként 5 krajcáros bélyeget ragasztottak.

Ha a küldeményt a posta továbbította az új címre, amint az a 36. ábrán látható helyi ajánlott levél esetében történt, akkor a távolsági és helyi ajánlási díj közötti különbözetet, 7 krajcárt róttak ki portóként a címzettre.

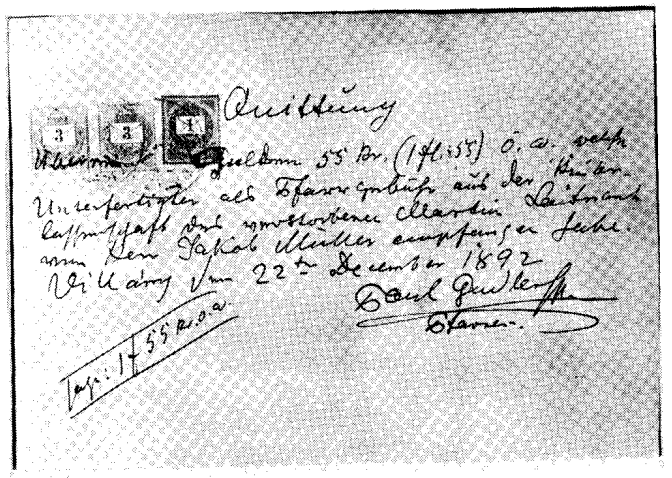
5. *Illetékbélyegként használt postabélyegek*

Okmánybélyegek pillanatnyi hiánya vagy az előírások nem kielégítő ismerete miatt előfordult, hogy okmánybélyeg helyett postabélyeget ragasztottak az okmányra. Ilyen számlát mutat a 37. ábra, ahol az 5 krajcáros postabélyeget szabályszerűen átírták, ahogy az okmánybélyegeket szokták.

Ez a példa arra is utal, hogy nem minden kézírásos bélyeg jelent kézi érvénytelenítést, azok esetleg okmányról leáztatott bélyegek is lehetnek. Némi támpontot a bélyegen található szöveg jelenthet a bélyeg hovatartozásának megállapításához.

37. ábra.

38. ábra.

Előfordult, hogy az okmánybélyeg helyett használt postabélyeget fiskális bélyegzővel látták el. Ilyen számlát mutat a 38. ábra kék színű fiskális bélyegzővel, mindamellett a bélyegekre utólagosan rá is írtak, hogy ez a szabály is ki legyen elégítve.

Ebbe a csoportba tartoznak az okmánybélyeggel bérmentesített postai küldemények is, amennyiben ilyenek léteznek, e sorok írójának a levélborítékrajzú bélyegek forgalmi ideje alatt levélbélyegként használt okmánybélyegről nincs tudomása.

1. Harkányi István: A levélborítékrajzú krajcáros bélyegek bérmentesítései. Philatelica 79/2.
2. Posta és Távírdai Rendeletek Tára, 1881, 1882, 1888, 1891 és 1892. évfolyamai
3. Donaupost, 1942. 4. szám, 53. oldal

KLASSZIKUS
ÉS MODERN
BÉLYEGGYŰJTEMÉNYEKET,
RÉGI LEVELEKET, JOBB DARABOKAT

állandóan vásárolok

SZEKERES BENEDEK JÓZSEF
bélyegszaküzlet

1137 BUDAPEST XIII., Katona József u. 2/e.
Telefon: 129-350

FELHÍVJUK

olvasóink figyelmét, hogy kiadványunk alábbi számai még megvásárolhatók:

Philatelica 72/1	ára 10,— Ft
Philatelica 72/2	ára 10,— Ft
Philatelica 73/2	ára 10,— Ft
Philatelica 74/2	ára 9,50 Ft
Philatelica 75/1	ára 15,— Ft
Philatelica 76/1	ára 18,— Ft
Philatelica 77/1	ára 18,— Ft
Philatelica 77/2	ára 18,— Ft
Philatelica 78/1	ára 18,— Ft
Philatelica 79/1	ára 24,— Ft
Philatelica 79/2	ára 24,— Ft
Philatelica 80/1	ára 24,— Ft
Philatelica 80/2	ára 24,— Ft

A füzeteket a budapestiek a székházban, munkaidő alatt a nyomtatványraktárban, munkaidő után a könyvtárban szerezhetik be.

Díjjegyes nyomtatványok Határőrvidéki provizórium

DR. SIMÁDY BÉLA

A Philatelica 1980/1. számában Sipos Józsefné ír az 1867-es provizóriumról, illetve az 1867—1918. közötti időszak magyar gyűjteményének a felépítéséről. Ehhez szeretnék egy adalékot hozzátenni a díjjegyes nyomtatványok köréből.

Csak ismétlésként: a Határőrvidék postahivatalai 1868. április 1-től 1870. december 31-ig a közös osztrák—magyar Hadügyminisztérium felügyelete alatt álltak, az ez idő alatt ott feladott postai küldemények (a bélyeggel bérmentesített küldemények és a díjjegyes nyomtatványok egyaránt) az *osztrák—magyar* kategóriába tartoznak.

A Határőrvidék 1871. január 1-én került a magyar postaigazgatás alá, az ettől az időtől kezdve ott felhasznált bélyegek és díjjegyes borítékok magyarnak minősülnek. Ezekben az időkben mind az osztrák, mind a magyar, mind pedig az osztrák—magyar határőrvidéki postahivatalokban az 1867-es kiadású értékcikkek voltak forgalomban. Az a tény, hogy 1871. január 1-től a Határőrvidék postahivatalai magyar igazgatás alá kerültek, a forgalomban levő és maradó értékcikkekben nem hozott változást. Azok kicseréléséről nem kellett gondoskodni, elegendő volt egy számbavétel, amelynek az 1870. december 31. és az 1871. január 1. közötti éjféli állapotot kellett tükröznie, ez biztosította a két postaigazgatás közti elszámolás lehetőségét.

Így gondolkodott feltehetően a magyar postaigazgatás is, két dologról megfeledkezve, és ezzel a feledékenységgel két provizóriumot teremtve.

Az egyik a *levelezőlap*. A Határőrvidék felügyeletét ellátó Hadügyminisztérium — hasonlóan a többi értékcikkhez — közvetlenül a bécsi állami nyomdától rendelte a levelezőlapokat, és természetesen az 1869. október 1-én megjelent, kétfejű sasos címerű *osztrákot* hozta ott forgalomba. Az 1871. január 1-én magyar igazgatás alá került postahivatalok az osztrák levelezőlapok maradványkészletét minden további nélkül továbbra is árusították, hiszen azok a magyar kiadású levelezőlapokhoz nagyon hasonlóak. Azonos rajtuk a 2 kr-os rányomott bélyeg, azonos a levelezőlap is. Az egyetlen eltérés az, hogy azokon a magyar címer helyett a kétfejű sas van, ez pedig a Határőrvidéken nem keltett feltűnést. Az osztrák levelezőlapok tehát forgalomban maradtak, és a 2 kr-os 1867-es bélyegképű, 1869-ben kiadott magyar levelezőlapok érvényességi ideje alatt felhasználhatóak voltak.

A Határőrvidéken 1871. január 1. és 1871. május 31. között felhasznált osztrák levelezőlap tehát a magyar postaigazgatás *határőrvidéki provizóriuma.*

A másik határőrvidéki provizórium létét eddig csak feltételeztem, az 1980-as Bélyegnapi kiállításon viszont Gary S. Ryan gyűjteményében meg is találtam. Ez pedig az 1870. május 1-én megjelent *osztrák postautalvány,* ami a Határőrvidéken is forgalomba került, mint *osztrák—magyar* értékcikk. A kétfejű sasos címerű postautalványon 5 kr-os 1867-es bélyegképű, vörösbarna színű rányomott bélyeg van. Ezek a postautalványok is forgalomban maradtak 1871. január 1. után, valószínűleg 1871. február 15-ig, az 1871-es bélyegképű, rányomott bélyeges első magyar postautalványok megjelenéséig. A Ryan gyűjteményében látott osztrák kiadású postautalvány „Zengg" bélyegzésű, a bélyegzés dátuma 1871. február 7.

A Határőrvidéken 1871. január 1. és 1871. február 14. között felhasznált osztrák postautalvány tehát a magyar postaigazgatás *határőrvidéki provizóriuma.*

Az önálló magyar postaigazgatás díjjegyeseinek a feldolgozása tehát az alábbiak szerint alakul:

1. Provizóriumok

   1.1. Az 1863/66-os osztrák díjjegyes boríték kiadásának 1867. május 1. és június 15. között a magyar postaigazgatás területén felhasznált példányai.

   1.2. Az 1869-es osztrák levelezőlapnak 1871. január 1. és május 31. között, az 1870-es osztrák postautalványnak 1871. január 1. és február 14. között a határőrvidéki postahivataloknál felhasznált példányai.

2. Önálló kiadások. Az 1867. június 1-től kezdve megjelent díjjegyesek. A Horvát-Szlavónia polgári területein feladott díjjegyes borítékok csak 1868. április 1-től tartoznak *magyar* kategóriába.

3. Az 1867-es soldo értékjelzésű díjjegyes borítékok a magyar posta havasalföldi és moldvai hivatalaiban *nem* kerültek forgalomba.

Tábori postánk megindulása 1914-ben

DR. PALOTÁS ZOLTÁN

1914. június 28-án Sarajevoban (Bosznia) terroristák meggyilkolták Ferenc Ferdinánd trónörököst és feleségét. Kerek egy hónappal később, július 28-án a Monarchia hadat üzent Szerbiának, majd augusztus 6-án a cári Oroszországnak. Kitört az első világháború... A hadra kelt sereg és a hátország kapcsolatának fenntartását a *tábori posta* vette át.

A tábori posta története — magyar filatéliai szempontból — még nem kielégítően feldolgozott; inkább részterületekről vannak mélyrehatóbb tanulmányaink. Ezt a hiányt igyekszünk lassanként pótolni, tábori postánk egyes fejezeteinek megírásával. E tervezett sorozat része a jelen tanulmány is: a volt Monarchia tábori postájának megindulásáról, 1914 augusztusában.

Nem célunk itt a tábori posta minden sajátosságának leírása — ez külön tanulmány kereteit töltené ki — csak főbb jegyeiről kell szólnunk röviden: jellegéről, szervezetéről, funkciójáról, és eltéréseiről a polgári postától.

A „tábori posta" szó szerint a táborokba, gyakorlatokra, háborúba vonult fegyveres erők saját — rendkívüli — postai apparátusa. Ezen túlmenően azonban a tábori posta nemcsak a kivonult (mozgósított) alakulatokat szolgálja, hanem kapcsolatot teremt az „otthon" maradt, ill. a helyhez kötött katonai alakulatokkal, a polgári hatóságokkal, a lakossággal — általában tehát a „hátországgal", sőt az ellenségtől elfoglalt területekkel is. A tábori posta katonai alakulat, s mint ilyen, szervezetileg független a hagyományos, „polgári" postától, noha műszaki apparátusa és funkciója szorosan kapcsolódik hozzá.

A magyar szakirodalomban KOSTYÁN Ákos írt alapvető, hasznos összefoglalót a tábori postáról (1), továbbá FEHÉR Endre készített figyelemre méltó tanulmányokat egyes kiemelt részterületekről (2). MAJOROS József régebben megjelent könyve (3) inkább történelmi értékű élménybeszámoló, mint szakmai leírás, mégis sok érdekes filatéliai adalékot találunk benne. Sajnos, ez a könyv, valamint több vonatkozó cikk és tanulmány ma már csaknem hozzáférhetetlen.

A külföldi szakirodalomban főleg CLEMENT filatéliai és postatörténeti munkássága ismert és becsült (4), továbbá MAJETIC (5) és TRANMER (6) műveit kell megemlítenünk.

JELLEG, SZERVEZET, FUNKCIÓ

A „mi" első világháborús tábori postánk tulajdonképpen *közös*, osztrák—magyar, „cs. és kir." intézmény volt, *német hivatalos nyelvvel*. Külön magyar, ill. hon-

véd tábori posta nem volt; a magyar bélyegzős tábori postahivatalok is „közösök" voltak. Ezen nem változtat az sem, hogy számos hivatalnak magyar nyelvű szolgálati szabályzata is volt és bélyegzői magyar nyelvűek voltak (Tábori, ill. Hadtáp-Postahivatal), méghozzá a „cs. és kir." jelleg feltüntetése nélkül.

Itt mindjárt felmerül a kérdés, mi a magyarázata annak, hogy a „közös", egységes, német vezényleti nyelvű tábori postának magyar bélyegzői (is) voltak?

A Monarchia tábori postájának személyzetét az önálló magyar és az önálló osztrák állami (polgári) posta állományából, éspedig „lehetőleg hadköteles" tagjaiból állították össze. A magyarországi eredetű személyzettel dolgozó tábori postahivatalok magyar bélyegzőket (is) kaptak és a magyarországi eredetű csapatoknak magyar, ill. magyar—horvát nyelvű tábori postai lapokat osztottak szét. Az ausztriai eredetű csapatok pedig német nyelvű bélyegzőt használtak, továbbá német és egyéb nyelvű lapokat kaptak.

Nemcsak a fenti *közjogi oszthatatlanság* miatt nem tartjuk helyesnek a *csak* magyar bélyegzős tábori postai objektumok gyűjtését, hanem azért is, mert sokszor fordul elő a magyar tábori postai bélyegzés mellett német nyelvű csapattest- és cenzúrabélyegzés és megfordítva. Sőt, előfordult, hogy magyarországi csapattesteknek időlegesen idegen (német, ritkábban bulgár vagy török) tábori vagy éppen „polgári" postájuk volt. Végül, akad számos olyan tábori postai küldemény is, amelyeket szám-, ill. néma bélyegzőkkel láttak el. Tehát sem magyar, sem német bélyegzésük nem volt.

A volt Monarchia tábori postájának *szervezeti és működési szabályzatát* az 1913-ban kiadott E—47 jelű közös hadügyminiszteri rendelet tartalmazta. Anyagát a hadgyakorlatokon 1893 óta működtetett tábori postaegységekkel nyert tapasztalatokra alapozták. Ez többek között előírta, milyen szolgálati (hivatalos) és egyéb (magán) küldeményfajták továbbíthatók és milyen módon, a frontra, ill. a frontról; mi a portómentes, ill. portóköteles küldeményfajták köre; végül, milyen küldemények és továbbítási módok voltak a tábori posta forgalmából kizárva.

A *hivatalos* forgalomban — beleértve a hátország hivatásos és önkéntes betegápolási intézményeit — *portómentesen* továbbítottak mindennemű „levélpostai küldeményt" (ez gyűjtőnév, magában foglalta a levelet, levelezőlapot, nyomtatványt, újságot, árumintát és „üzleti papírt"), közönségesen vagy ajánlva, továbbá értéklevelet, valamint — bizonyos korlátozásokkal — csomagot, értékeléssel vagy anélkül, mind a frontról, mind pedig a frontra.

A *magán* forgalomban (általában katonai és polgári személyek viszonylatában), a *frontra* küldhető volt: közönséges (nem ajánlott) levél, tábori lap, postai és képeslap, nyomtatvány, újság, áruminta és „üzleti papír"; valamint értéklevél 1000 Koronáig. *A frontról:* tábori és egyéb lap, levél (csak nyitva!), végül pénz, értéklevélben, de csak az illetékes katonai parancsnokság engedélyével. *Portómentes* volt a levél és a lap, *portóköteles* az értéklevél. Időlegesen 5 kg-ot meg nem haladó csomag is küldhető volt, portóköteles. A hadifoglyok levélpostája portómentes volt.

A tábori posta használata, ill. portómentessége korántsem vonatkozott az egész haderőre (a háború alatt sem), hanem csakis az ún. „hadrakelt sereg"-hez tartozó alakulatok kedvezménye volt. („Armee im Felde".)

A tábori posta *kizárta* a következő továbbítási módokat: expressz, utánvét, pénzutalvány, postai megbízás, postatakarékpénztári átutalás, saját kezébe történő kézbesítés. Később bevezették a postautalvány-, majd a postatakarékpénztári forgalmat is. A táviratok küldhetéséről a vonatkozó források hallgatnak. A jelen sorok írójának azonban több távirat van birtokában, amelyek hadifogolytáborokba mentek vagy onnan érkeztek, még Szibériából is . . .

A háború tartama alatt sem a tábori, sem a polgári postának *külföldre* nem volt szabad *képeslapot* továbbítania (Németországba, ill. Németországból sem!).

A tábori posta funkciója — akárcsak a polgári postáé — *közigazgatási* és *kezelési* szolgálatra oszlott. Az előbbit, legfelsőbb fokon, a Cs. és kir. Tábori Posta Vezérigazgatósága látta el, alá voltak beosztva a Cs. és kir. Hadsereg Postaigazgatóságok.

A kezelési szolgálatot a tábori fő- és postahivatalok, valamint a hadtáp-postahivatalok végezték. *A tábori főpostahivatalok* általában egy hadsereg hadszíntéri körzetén belül működtek és több tábori postahivatal — esetleg hadtáp-postahivatal is — tartozott hozzájuk. Feladatuk volt a hátországból érkezett és tábori postahivatalok, sőt csapattestek szerint már feldolgozott, ún. zárlatok és csomagok továbbítása a tábori (ill. hadtáp-) postahivatalokhoz, és közöttük és megfordítva. A *tábori postahivatalok* általában hadosztálykötelékben működtek, nagyrészt mozgó alakulatoknál. Közvetítették a postát a csapatrészekhez, ill. csapattestektől. *A hadtáp-postahivatalok* a háború későbbi szakaszában kerültek felállításra, éspedig általában az arcvonalaktól távolabb fekvő, megszállott ellenséges területen. Ezek helyhez kötött (stacionér, stabil) szervek voltak, kezdetben ugyanúgy számjelzéssel ellátva, mint a tábori postahivatalok, később bélyegzőiket alul (a számok helyett) helységmegjelöléssel látták el. A hadtáp-postahivataloknál a magánszemélyek által feladott levélposta portóköteles volt.

Néhány számadat a Monarchia tábori postájáról:

	1914	1918
Tábori Posta Vezérigazgatóság	1	1
Hadsereg Postaigazgatóság	8	12
Tábori postahivatal	118	500
Hadtáp-postahivatal	—	200
A tábori posta személyzeti létszáma	620	2800

A tábori főpostahivatalok átlagos állománya a következő volt: 1 vezető, 9 beosztott tisztviselő, 3 gépkocsivezető, 5 táboriposta-kalauz, 5 altiszt (a tábori posta állományából), továbbá 4 polgári hajtó (kocsis), 8 ló és 4 db négyüléses jármű, végül 3 postaautó.

A tábori postahivatalok állománya pedig: 1 vezető és 1 beosztott tisztviselő, 1 táboriposta-kalauz, 1 altiszt (a tábori posta állományából), továbbá 1 írnok, 1 küldönc, 1 altiszt és 4 vonatkatona (a csapattól), 1 hátas és 4 fogatos ló, 1 négyfogatú postakocsi (amelyben menet közben dolgozni is lehetett!) és 1 kétfogatú csomagos szekér. Hegyi csapatok tábori postájánál a 4 vonatkatona helyett 7 málhásállat- (öszvér) hajtó és az egy hátasló helyett 4 hátasló és a 4 fogatos ló helyett 7 öszvér.

E kis létszámú tábori postahivatalok *óriási forgalmat* bonyolítottak le. Csak a Budapest 72 és a Wien 1 gyűjtőállomáson eleinte naponta több százezer (később több mint 1 millió) tábori postai küldemény — leginkább lap — futott át. Az egész fegyveres erőnél havi átlagban kb. 850 millió tábori lapot osztottak szét!

A tábori posta vázolt szervezete szoros kapcsolatban állott a polgári postával, az utóbbinak „osztályozó"- és „gyűjtő"-állomásain keresztül. („Sortier und Sammelstelle".)

A tábori postai küldemények útja a hátországból a frontra a következő volt:

— feladó polgári postahivatal (ügynökség),
— osztályozó állomás,
— gyűjtőállomás,
— tábori főpostahivatal,
— tábori postahivatal,
— csapat.

Ellenkező irányban — tehát a frontról haza — ennek fordítottja, azzal a különbséggel, hogy az osztályozó állomás kimaradt.

Annak ellenére, hogy egy tábori postai küldemény több lépcsőn haladt át, mégis viszonylag hamar ért rendeltetési helyére (a hátország viszonylatában 4—6 nap). De mert sok kézen ment át — és mert nem volt elég gyors —, titkos (operatív és taktikai) tartalmú küldeményeket nem volt szabad a tábori postával továbbítani, hanem csakis katonai futárok útján.

E helyütt meg kell emlékeznünk az osztrák—magyar közös K.u.k. „Feldpost" (= tábori posta) bélyegkiadás-

ról), amely a tábori postán feladott portóköteles küldemények bérmentesítésére szolgált. Eredeti futott ajánlott leveleken, értékleveleken és szállítóleveleken ma már ritka.

A tábori postától meg kell különböztetnünk az ún. „katonai postát", ismertebb nevén a „Militärpost"-ot, amely Bosznia-Hercegovinában működött és ennek bélyegein szerepel. Törökország e két, egykori tartományát — súlyos belső zavarok és külső provokációk miatt, amelyek 1877/78-ban már az európai békét is veszélyeztették — a nagyhatalmak megbízásából a Monarchia 1878 nyarán megszállta („okkupáció") és katonai igazgatás alá helyezte. Ennek keretében a posta is katonai volt és az maradt az „annexió" (a Monarchiához csatolás 1908) után is. Ez a boszniai „Militärpost" funkciójában megfelelt a hagyományos polgári postai szervezeteknek, amelyeknek a városokban és falvakban helyhez kötött — stacionér, stabil — postahivatal hálózata volt. Ez a „katonai posta" tehát működését illetően eltér a tábori postától és szerintünk nem tartozik a tábori posta kereteibe.

A tábori postahivatalok megjelölésére, nyilvántartására általában kétféle módszert követtek világszerte. Az egyik: *a magasabb katonai egység* (rendszerint hadosztály, melyhez tartoztak) megnevezése vagy száma szerint, pl. Francia- és Olaszország, Románia, Szerbia stb. A másik módszer a *sorszámozás*, ami független volt a kiszolgált magasabb egységtől. Ezt alkalmazta a Monarchia is. 1914 végéig a következő sorszámú tábori postahivatalok működtek: 6-214, 300-322, 350-355, 501-507. (Később: 2-650, 1002-1010 és 1051-1200; a közbeeső számok a szövetségeseknek voltak fenntartva.) A Német Császárság, a két módszer kombinációját alkalmazta.

A Monarchia tábori és hadtáp-postahivatalainak 11 alaptípusú bélyegzője volt. Ebből 7 német nyelvű, 3 magyar és 1 vegyes. Az „osztrák" (német nyelvű) alaptípusok: K.u.k. Hauptfeldpostamt, alul nagy, ill. kis számmal; K.u.k. Feldpostamt, alul ugyancsak nagy, ill. kis számmal; K.u.k. Etappenpostamt, ez is nagy, ill. kis számmal, valamint a szám helyett helységnévvel. A magyar alaptípusok: Tábori Főpostahivatal, Tábori Postahivatal és Hadtáp-Postahivatal. A vegyes alaptípus pedig a különböző ideiglenes szám vagy néma bélyegzők stb.

Altípusok a német nyelvű bélyegzőknél a bosnyák csapatrészek által használt forma: a tábori posta száma nem alul, hanem a K.u.k. Feldpost körirat után van. Altípusok a magyar bélyegzőknél: alul, a számjelzés mellett jobbról és balról kis, ill. nagy betűjel, vagy díszítmény (ún. ciráda).

Külön tipizálhatók a tábori mozgóposta, kórház-, hadifogolytábor stb. különleges bélyegzők. Ezek ismertetése is túlnő e tanulmány keretein.

A TÁBORI POSTA KEZDETEI 1914-BEN

A cs. és kir. Hadügyminisztárium E—47, említett rendelete előírta, hogy háború esetén a *tábori posta a mozgósítás 5. napján kezdi el működését.*

Ausztria—Magyarország esetében az 1914-es mozgósítás két ütemben folyt le, éspedig

— a „Balkán"-hadművelet a haderő 2/5 részét érintette. A mozgósítás első napja július 28., ötödik augusztus 1. volt.

— Az „Oroszország"-hadművelet jelentette az általános mozgósítást; ennek első napja augusztus 4., ötödik napja augusztus 8. volt. 1914. augusztus 8-án tehát az egész osztrák—magyar haderő részére automatikusan el kellett volna rendelni a tábori posta működésének megindítását. A valóságban azonban ez nem következett be; az ide vonatkozó rendelkezést csak augusztus 11-i hatállyal adták ki. A késlekedés oka az volt, hogy a Szerbia ellen felvonuló csapatok jelentős részét — az időközben bekövetkezett orosz mozgósítás miatt — az északi határra irányították át, és ez a tábori posta megindításánál is zavarokat, nehézségeket okozott.

CLEMENT idézett művében egész fejezetet szentel a tábori posta megindulásának, 1914 augusztusában.

I. KORAI, TÁBORI POSTÁN TOVÁBBÍTOTT LAPOK RENDES POSTABÉLYEGZŐVEL

A postabélyegző kelte	helye	Ország	A lap faja	A feladó táb. posta száma	A szöveg nyelve	Szemelvények a lapok szövegéből
1. VII. 29.	Busovaca	Bosznia	képes[1]	—	magy.	Már útban vagyunk Szerbiába
2. VIII. 4.	Szabadka—Baja—Újdombovár mp.	Mo.	képes	—	cseh	Írott keltezés VIII. 3.
3. VIII. 4.	Újdombovár Pályaudvar	Mo.	képes	Fp. 33	cseh	„At'zijou Cechy! Nazdar!"
4. VIII. 4.	Kecskemét Máriaváros pü.	Mo.	magyar táb. p.	Tp. 40	magy.	„Újságot nem tudok semmit"
5. VIII. 5.	Kecskemét Máriaváros pü.	Mo.	magyar táb. p.	Tp. 40	magy.	„nagyon sok minden hiányzik, de oda se neki"
6. VIII. 5.	Budapest—Brod mozgóp. 31A	Mo.	osztrák táb. p.	Fp. 66	cseh	„Nazdar!"
7. VIII. 5.	Doboj	Bosznia	képes	—	ném.	„schön langsam weiter"
8. VIII. 7.	Bpest 72	Mo.	képes	Fp. 66	cseh	—
9. VIII. 9.	Újdombovár Pályaudvar	Mo.	képes	Tp. 84	magy.	„Nagyszerű ez a tábori élet!"
10. VIII. 12.	Lemberg	Galícia	osztr. postai	—	magy.	„E hét végén indulunk a táborba..."
11. VIII. 14.	Novakapela	Horvát—magy. ország	táb. p.	—	magy.	„legyetek nyugodtak sorsunkban..."
12. VIII. 15.	Przemysl—Mezőlaborcz osztr. mp. 58.	Galícia	magy. táb. p.	Tp. 92	magy.	„lassan, 25 km óránkénti sebességgel" (halad vonatunk)
13. VIII. 17.	Tarnopol[3]	Galícia	képes[2]	Tp. 42	magy.	„Már az orosz határon vagyunk, enni-inni van elég!"
14. VIII. 18.	Fülek—Miskolc mozgóp. 42. sz.	Mo.	magy. táb. p.	—	magy.	„Most éjjel 12 órakor vagyunk Füleken, itt van a tábori vacsora"
15. VIII. 18.	Trencsén	Mo.	képes[2]	—	magy.	—

[1] Boszniai 5 h bélyeggel bérmentesítve (Militärpost)
[2] Megportózták
[3] MAJOROS idézett munkája szerint e térségben aznap zajlott le a híres gorodoki huszárroham, amelyben a nagyrészt magyarokból rekrutálódott lovas hadosztálynak közel fele megsemmisült. Utána megindult az „orosz gőzhenger", elfoglalta Kelet-Galíciát és a Kárpátokig nyomult előre. Ez lehetett a tarnopoli posta működésének utolsó napja... (Majoros a 42-es tp. főnöke volt!) — Jegyzet a 26. oldalhoz.

Ismerteti az első tábori postai lapokat. Szerinte az akkor ismert legkorábbi objektum — ábráját is közli — egy magyar tábori lap horvát nyelvű címzéssel, Osijek (Eszék) postabélyegzővel, kelte 1914. aug. 3. N. 2. Tehát még nem tábori postabélyegzővel látták el és sem a címzésben, sem pedig a feladónál nem szerepel az előírt tábori posta száma. Így ez szerintünk nem tekinthető szabályos tábori postai lapnak, bár tábori postaként, portómentesen továbbították.

Mint a tábori posta megindulásának „legkorábbi" bizonyítékát, CLEMENT bemutat egy német nyelvű tábori postai lapot, a feladó 66-os tábori postaszámával, de még itt is hiányzik a tábori postai bélyegző, illetőleg ennek helyén FRANKO bélyegzés látható. A lap írott szövegének kelte augusztus 10. Minthogy a tábori posta működésének megindulását augusztus 11-re rendelték el, CLEMENT feltételezi, hogy ezt a lapot 11-én továbbították, tehát szerinte ez lenne a világháborús tábori posta egyetlen „elsőnapi" emléke. Persze, ezzel a megállapítással is vitába lehet szállni, mivel a tábori postai bélyegzés hiánya perdöntő.

A minden tekintetben szabályos tábori postai lapok két legkorábbi keltű példánya, melyeket CLEMENT ismert, augusztus 16-ról való. Mindkettő címoldalának képét közli (az egyik magyar Tp. 18, a másik német nyelvű Fp. 18 bélyegzővel). Szerinte mindkettőt bizonyíthatóan az orosz harctéren adták fel.

CLEMENT megemlíti e helyütt, hogy a déli (szerb) frontról nem ismeretesek ilyen korai keltezésű lapok, noha ott a felvonulás előbb fejeződött be (de erősen meg volt zavarva a csapatok átcsoportosítása miatt); a harci cselekmények is korábban kezdődtek: augusztus 12-én. Az orosz hadszíntéren a lovassági felderítés augusztus 15-én, az általános támadás 18-án indult.

A fentebb vázolt szakirodalmi közlések szegét ütötték jelen sorok írójának fejébe, és figyelni kezdte a korai tábori postai dokumentumokat. Közel 10 év alatt számos érdekes objektumot sikerült összegyűjtenie — köztük *tíz* olyan lapot, amelyeken a tábori postabélyegzés kelte *augusztus 16. előtti.* Érdekesek a még ennél is korábbi, de még nem tábori postai bélyegzéssel ellátott lapok is.

A tábori posta fenti „előfutárjai" nyilván nem muzeális értéknek, mégis, ma már — 67 év után — alig találni hasonló, közvetlen dokumentumokat a világháború első napjaiból. Kisebb-nagyobb, mozaikszerű, sokszor naiv, de emberi, hű megnyilatkozásai az akkori élményeknek, közhangulatnak. Lehetetlen az írásbeli közléseket nem figyelni és érdeklődés nélkül olvasni. A tábori posta gyűjtése — szerintünk — felszínes, gépies, száraz és beszűkült marad, ha pl. *csak* a filatéliai különlegességeket, így a bélyegzők típusát, számait vesszük figyelembe, ill. gyűjtjük. Nagyon érdekes és tanulságos a csapattest-bélyegzőket is figyelni, értékelni. Sokszor adódik alkalom a háború egy-egy jelentős mozzanatával való egybevetésre, időben és térben való tanulmányozására.

Az I. sz. táblázat 1. sz. boszniai eredetű, a világháború talán legkorábbi keltű lapja, amelyen egy katona hírt ad a harci cselekmények megindulásáról: „Összeütközések állítólag megtörténtek". „Már útban vagyunk Szerbiába." (Hadüzenet: júl. 28., a lap kelte júl. 29.) (1. ábra).

Figyelemre méltó, hogy a fenti táblázaton olvasható idézetekben, ill. az akkori szóhasználatban milyen sűrűn fordult elő a „tábori" szó.

A mozgósítás első napjainak közhangulatát jellemzi az a postai levelezőlap, amelyet egy bevonult minisz-

1/a) sz. ábra: Korai írásbeli közlés a háborúról (képeslap, július 29.)

1/b) sz. ábra.

teri fogalmazó írt barátjának, aug. 5-én (Egerből): „Vasárnap reggel óta itt vagyok, vidám, lelkes hangulatban, tellve (!) a győzelem reményével. Óriási a lelkesedés! Lehetetlen ilyen katonasággal, mint a miénk, nem győzni..." „Háború után részletesen fogok referálni neked mindenről." A többi lapok többsége is hasonló hangulatot tükröz.

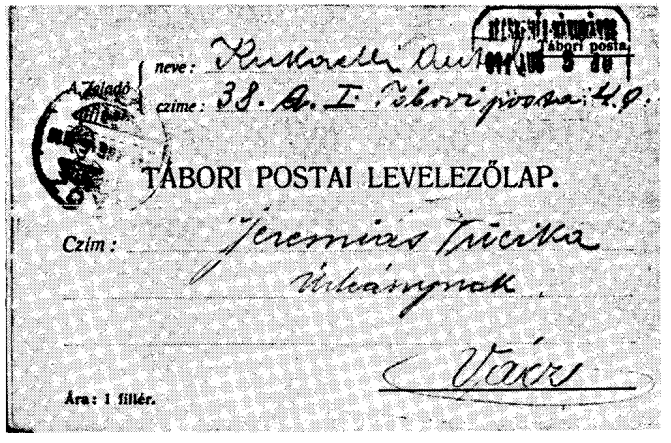
Ezzel szemben a cseh nyelvű lapok szövege korántsem ilyen lelkes. Többön a cseh üdvözlet: „Nazdar!" Egyiken: „At'zijou Cechy!" (Éljen Csehország!)

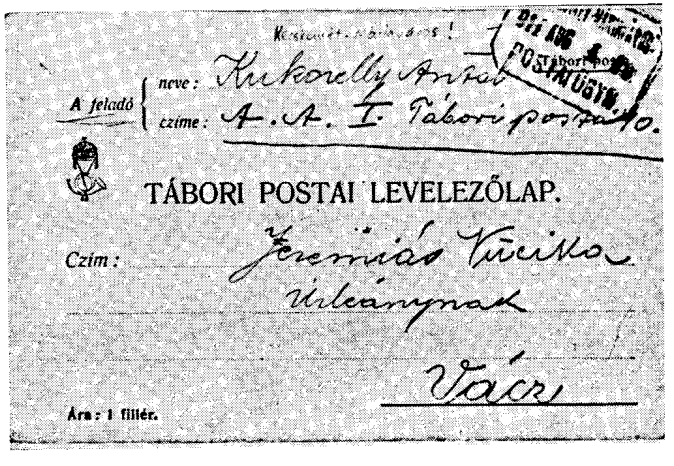
A 2. sz. ábrán közölt képeslap aug. 10-én kelt; nemcsak a kép jellemző (mozgósított csapat kivonulása az állomásra), hanem az is, milyen óriási üzlet volt a képeslapkiadás és milyen gyorsan — pár nap alatt — készen voltak és forgalomba kerültek (pl. Ferenc Ferdinánd trónörökös meggyilkolásának, temetésének képeivel ellátott lapok is.)

A 3. ábra az általunk máig ismert legkorábbi keltű magyar t. p. lapokat mutatja be, Kecskemét—Máriaváros postaügynökség bélyegzővel, aug. 4. és 5-ről. (Tehát csak 1 nappal későbbi, mint CLEMENT eszéki lapja — ezeken viszont rajta van a feladó tp.-száma!)

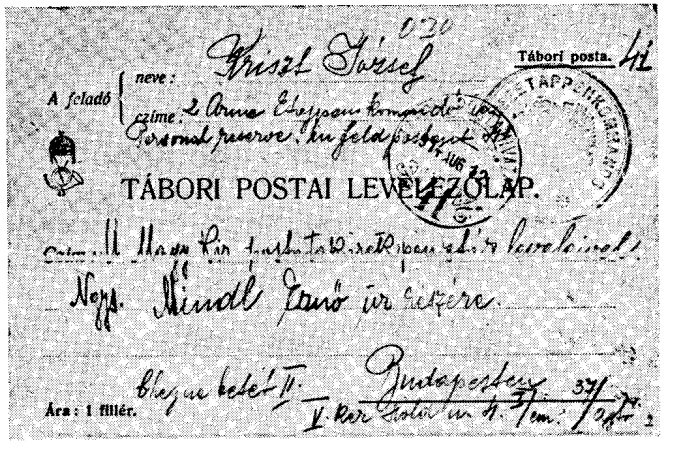
2. sz. ábra: Mozgósított egység egy pályaudvar előtt (képeslap)

3. sz. ábra: A két legkorábbi tábori postai lap, aug. 3, ill. 4-ről

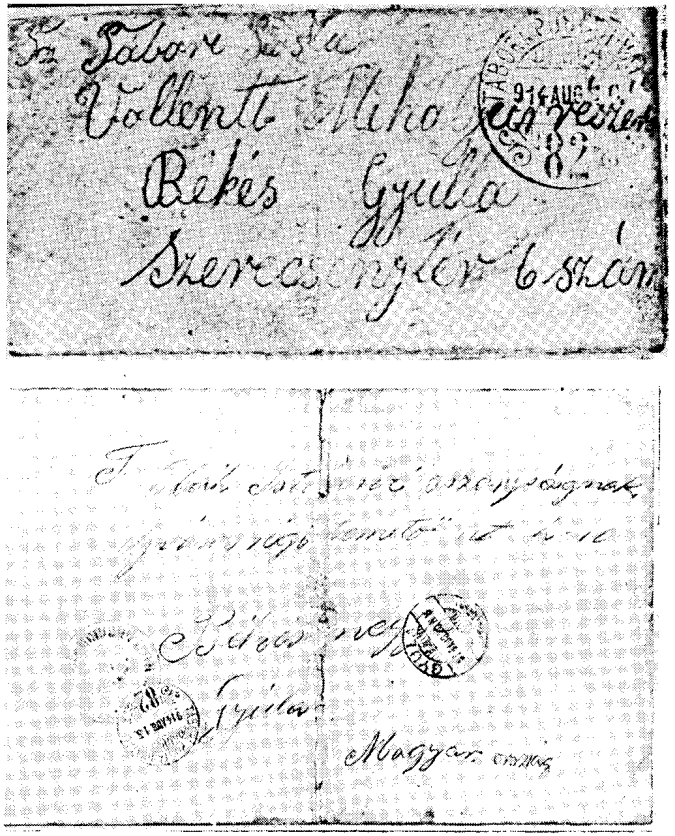
Az 1. sz. lap írott szövege aug. 11-én kelt — ettől a naptól volt hatályos a tábori posta portómentessége — bélyegzője ugyan 12-i keletű, mégis ennél korábbit

4. sz. ábra: A legkorábbi t. p. bélyegzés lapon, aug. 12.

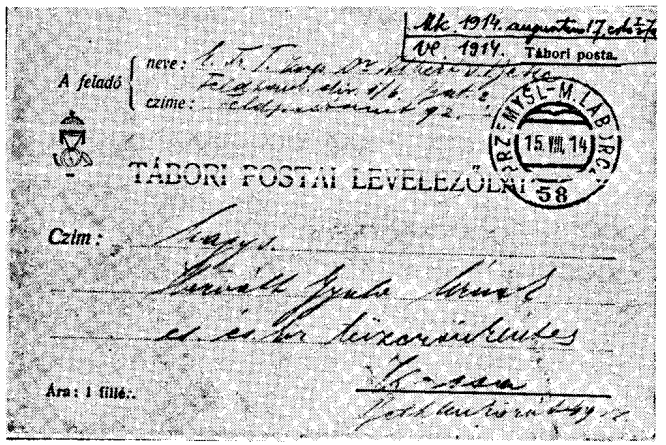
5. sz. ábra: A legkorábbi t. p. bélyegzés, borítékon, aug. 12.

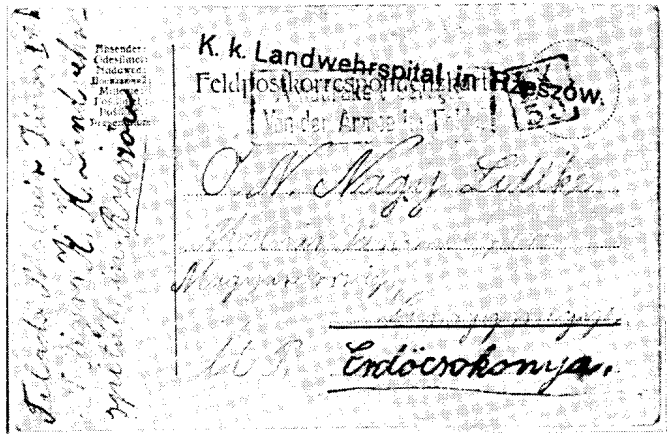
6. sz. ábra: A legkisebb (10,5×5,49 cm) és a legnagyobb (23×15 cm) t. p.-n futott boríték

nem említ a szakirodalom. Tehát ez lehet az „első napi" tábori posta (4. sz. ábra).

A 2. sz. boríték bélyegzése ugyancsak augusztus 12-i (5. sz. ábra). A 82-es tábori postának — úgy látszik — hamar kifogytak a lapjai, mert több, különböző nagyságú futott boríték van birtokunkban, köztük egy kockás iskolai irkalapból kicsire összehajtogatott levél is, lásd a 6. ábrát!

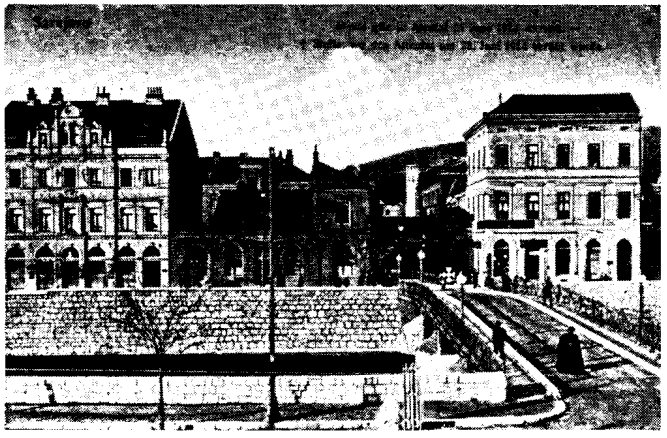

7. sz. ábra: Przemysl—Mezőlaborc mozgóposta bélyegzős t. p.-lap

8. sz. ábra: „A hadra kelt seregtől" bélyegzős tábori lap

Érdekes az aug. 15-én a Przemysl—Mezőlaborc galíciai vasútvonal osztrák mozgópostájának bélyegzőjével ellátott lap is (7. ábra). A 8. sz. ábra egy „A hadra kelt seregtől" bélyegzőt mutat be, — de ilyen többféle volt.

9. sz. ábra: Az 1914. jún. 28-i merénylet színhelye, Sarajevo

A 9. sz. ábrán a sarajevoi merénylet színhelye látható. A 10. sz. ábra egy korai vöröskeresztes tudakozólapot mutat be. A II. táblázaton felsorolt 20 tábori postai objektum közül 19 levelezőlap és boríték, egy pedig képeslap. Közülük nyolc a ritka 82-es tábori postagélyegzővel van ellátva: ez a hivatal Przemysl térségében nem sokkal ezután megsemmisült. Csak a 41-es, az 58-as és a 60-as tábori posta bélyegzése szerepel kétszer, valamennyi többi csak egyszer. Két osztrák „fp" (kis számos Feldpost) bélyegző kivételével valamennyi magyar, köztük egy tábori főposta.

A 2. sz. lap írója levelet és lapot nyugtáz: tehát már aug. 12-én (vagy már előtte is) kaptak postát a „táborban". A 6. sz. lap szövege már „nehéz órákról" tudósít: „szép koncertben írom e sorokat". Majd németül folytatja: „Die Hitze schrecklich. Kein Tafelspitz, keine Schaumtorte, überhaupt nichts!" (A hőség szörnyű. Nincsen leveshús, nincs habostorta, egyáltalán semmi sincs!) A 15. sz. lapon: „5 napi és 5 éjjeli út után a kitűzött helyre megérkeztünk. Azóta táborban vagyunk. Ma szívtam az első orosz cigarettát." A 19. sz. lapon egy rendőrtiszt szinte gyerekes örömmel írja: „Autón

10. sz. ábra: Korai vöröskeresztes tudakozvány

gyakran utazom. Ma pl. 60 km-es sebességgel egész de. kocsikáztam. Van már muszka sapkánk (1 db). Próbáljuk, kinek hogyan áll."

De akad a hátországból (Bp. aug. 13.) a frontra küldött lap is, amely azonban „Ismeretlen" jelzéssel visszajött a feladónak. A címzettet a 91-es tábori postán keresték, ennek aug. 17-i bélyegzője van a lapon.

A tábori postai bélyegző kelte	száma	Csapattest-bélyegző és típusa	Megjegyzés (küldeményfajta, érk. bélyegző stb.)
1. VIII. 12.	Tp. 41	K.u.k. 2. Armeetappenkommando (körb.)	T. lap Szöv. kelte VIII. 11.
2. VIII. 12.	Tp. 82	M.k. gyulai 2-ik honv. gy. ezr. ság	Levél Érk. Gyula, VIII. 17.
3. VIII. 12.	Tp. 60	Olvashatatlan, írva: 29. gy. ezr.	T. lap Érk. Gyenesdiás, VIII. 19.
4. VIII. 13.	Tp. 108	Német 2 soros cenzúrabélyegző (sorb.)	T. lap Írott kelt VIII. 13.
5. VIII. 13.	Tp. 82	M.k. gyulai 2-ik honv. gy. ezr. ság	Levél Érk. Gyula, VIII. 19.
6. VIII. 13.	Tp. 58	K.u.k. Korpskommando (Platzkomm.)	T. lap Írott kelt: Süd[1], VIII. 13.
7. VIII. 14.	Tp. 82	M.k. gyulai 2-ik honv. gy. ezr. ság	Levél Érk. Gyula, VIII. 22.
8. VIII. 14.	Tp. 82	M.k. gyulai 2-ik honv. gy. ezr. ság	Képeslap „leveled megkaptam"
9. VIII. 15.	Tp. 82	M.k. gyulai 2-ik honv. gy. ezr. ság	Nagy alakú levél Érk. Gyula, VIII. 20.
10. VIII. 16.	Tp. 82	M.k. gyulai 2-ik honv. gy. ezr. ság	Kis alakú levél (kockás irkalapból)
11. VIII. 00.	Tp. 82	M.k. gyulai 2-ik honv. gy. ezr. ság	Levél Érk. Gyula, VIII. 22.
12. VIII. 17.	Tp. 109	K.u.k. Feldjäger Bataillon Nr. 23.	A feladó más csapattestet jelöl meg
13. VIII. 19.	fp. 79	K.u.k. 14/98 Kompagniekommando	cseh nyelvű
14. VIII. 20.	Tp. 77	K.u.k. Inf. Rgt. Erzh. v. S. Nr. 83.	—
15. VIII. 22.	Tfp. 18	K.u.k. 2/101 Mil. Arb. Gr. Komm.	Csapattest-bélyegző hátul
16. VIII. 24.	Tp. 58	K.u.k. 2. Armeetappenkommando	német nyelvű
17. VIII. 24.	Tp. 38	K.u.k. Inf. Rgt. Erzh. Nr. 52.	—
18. VIII. 29.	fp. 31	—	Egy rendőrtiszt beszámolója
19. VIII. 29.	Tp. 41	K.u.k. 2. Armeetappenkommando	képeslap
20. VIII. 31.	Tp. 60	K.u.k. S. H. D. (Schwere Haubitz Div) Nr. 4.	—

[1] Süd = déli (szerb) harctér! Az egyetlen frontmegjelölés.

Véleményünk szerint a frontra küldött tábori postai objektumok sokkal ritkábbak, mint az onnét érkezettek! Mégsem gyűjtik — nem is értékelik.

Eddig még nem volt alkalmunk utána nézni, hogy a felsorolt korai tábori lapok melyik hadszíntéren íródtak. Kétségkívül érdekes kutatási munka lesz „származási helyük" megállapítása.

Az időrendben mintegy következő téma: A tábori és a polgári posta szám- és néma bélyegzőinek (1914/15) leírása lehet.

IRODALOM:

(1) KOSTYÁN Ákos: A tábori és hadtápposták bélyegzői (1878—1945). A Magyar Bélyegek Monográfiája, I. kötet, 569—578. o.

(2) a) FEHÉR Endre: A repülő- és ballon-alakulatok tábori postája. Filatéliai Szemle, 1974. október.

b) FEHÉR Endre: A magyar Tanácsköztársaság tábori postája. Filatéliai Szemle, 1977. szeptember.

c) FEHÉR Endre: A hadgyakorlatok tábori postája. Philatelica, 1980. 1. sz.

d) FEHÉR Endre: a 82-es tábori posta. Filatéliai Szemle, 1980. június.

(3) MAJOROS József: Tábori postával a világháborúban. Budapest, é. n. (1937). 260. 1. A Postatisztviselők Országos Kaszinója kiadása. (A 42-es tábori posta története).

(4) CLEMENT, Alfred: Handbuch der Feld- und Militärpost in Österreich, I—II. kötet, 576. 1. (sokszorosítva). Graz, 1964. (A tábori és a katonai posta Ausztriában.) Munkáját 5 kötetre tervezte a szerző, ebből azonban csak 2 készült el. Máig is a legrészletesebb, legelismertebb — bár helyenként elavult — szakirodalmi alkotás.

(5) MAJETIC, Viktor: Spezial-Katalog der Feld- und Etappen-Poststempel von Österreich—Ungarn 1914—1918. Graz, 1935. (Ausztria—Magyarország tábori és hadtáp-postagélyegzőinek speciál-katalógusa). Pontszámértékelései részben elavultak, sok helyütt felszínesek, pl. a hadifogolytáborok bélyegzőinél stb.

(6) TRANMER, Keith: Austro—Hungarian A. P. O's (= Army Post Offices) 1914—1918. Javított kiadás, Hornchurch (Anglia), 1973. 115. 1., sokszorosítva. (Osztrák—magyar tábori posták 1914—1918.) Lényegében az előző két mű összevont kivonata, némileg fejlesztett pontszámértékeléssel.

KÉSZPÉNZÉRT
VÁSÁROLOK

LUXUS MINŐSÉGŰ
KLASSZIKUS BÉLYEGEKET
minden változatban, a világ bármely országából!

LEVELEK, LEVÉLDARABOK
különösen érdekelnek.

„KALOCSA" teljes bélyegzésért
50% felárat fizetek!

LACZA LÁSZLÓ bélyegkereskedő
1056 BUDAPEST, VÁCI UTCA 63.

Készpénzbérmentesítés 1945—1946-ban

PÁKOZDI LÁSZLÓ

E tanulmány a Magyar Bélyegek Monográfiája IV. kötetében (1971) közölt kisegítő kpb.-bélyegzők kiegészítésével foglalkozik. Ezen ismeretek közlését és az újabb adatok ismertetését lényegesnek tartjuk, mert az 1945—1946-os időszak egyik *legérdekesebb* területe a kisegítő kpb.-bélyegzések gyűjtése, másrészt a kisegítő adatok közlésével az idevágó ismeretek még korántsem lezártak.

1. Kisegítő készpénz-bérmentesítő bélyegzők (Kpb. Ks.)

A típusváltó elemeket (IV. kötet 45. o.) az alábbiakkal egészíthetjük ki:

t_{56} Bélyeg készpénzben leróva. (Téglalap alakú, hullámos szélű keretben

t_{57} BM DÍJCÍMÉN . . . . . BESZ

t_{70} Készpénzzel bérmentesítve
TAXE percue . . . . . P

A „tw" típusváltó elem.

t_{w4} BÉRMENTVE (. . . .) FÜZESGYARMAT

Kpb. Ks—hA. Típuscsoport.

(Békés) t_{11}
(Békésszentandrás) t_{57}
(Elek) $t_{21\ f}$
(Füzesgyarmat) t_{w4}
(Hódmezővásárhely) $t_{w1\ f}$
(Kenderes) t_{41}
(Kevermes) t_{21}
(Kiskomárom) t_{52a} (KP. BÉR.)
(Sarkad) t_{46} (3 soros, összeggel)
(Sarkad) t_{51a} (KÉSZP. BÉRMENTVE)

Kpb. Ks—hB. Típuscsoport.

Fekvő téglalap alakú bélyegzők. Megjegyezve, hogy a típuscsoport leggyakoribb bélyegzője a 01 t_{61}, szabványos postai *jelzőbélyegző,* amelyet a korábbi időben az egyes postahivatalok a postautalványok kezelésénél, de az 1945—46-os években mint kisegítő bélyegzőt a készpénz-bérmentesítésnél is alkalmazták — ahol ilyen bélyegzővel rendelkeztek. A korábbi, az 1971-es adatokat az alábbiakkal bővíthetjük:

(Almáskamarás) 01 t_{61}
(Apátfalva) 01 t_{61}
(Balatonboglár) 01 t_{61}
(Csömödér) 01 t_{61}
(Deszk) 01 t_{61}
(Dombegyháza) 01 t_{61}
(Gutorfölde) 01 t_{61}
(Hajdúnánás) 01 t_{61}
(Homrogd) 01 t_{61}
(Karcag) 01 t_{56}
(Kecskemét 1.) 01 t_{61}
(Magyarcsanád) 01 t_{61}
(Mezőkovácsháza) 01 t_{61}
(Miskolc 1.) t_{61}
(Nagybánhegyes) 01 t_{61}
(Nagylak) 01 t_{61}

(Páka) 01 t_{61}
(Pusztamérges) 01 t_{61}
(Püspökladány) 01 t_{61}
(Szászvár) 01 t_{61}
(Szikszó) 01 t_{61}
(Tápé) 01 t_{61}
(Tiszaföldvár) 01 t_{61}
(Villány) 01 t_{61}

2. A Készpénz-bérmentesítésnél használt ellenőrzőszám-bélyegzők (Kpb. Eszb.) 1944—45.

Ismeretes, hogy az 1944/45-ös hadiesemények, valamint az azt megelőző kiürítések során a postai anyag túlnyomó része — így az ellenőrzőszám-bélyegzők jelentős része is — megsemmisült. Ha erre lehetőség volt, a hivatalok bélyegzőiket megküldték az Értékcikk Hivatalnak. Ezek száma növekedett a fegyverszüneti egyezmény során visszacsatolt területeken fekvő, korábbi postaigazgatóságok (pl. kassai, kolozsvári) bélyegzőivel is.

Az 1945-ben folyamatosan megszervezett új postaszolgálat, valamint *pénzforgalom* is megkövetelte az ellenőrzőszám-bélyegzők használatát. Képletesen és mai értelemben azt mondhatnánk, hogy ezek a számbélyegzők jelentették a hivatalok „személyi igazolvány számát". De a szabványos kpb-vel nem rendelkező hivatalok ezt a bélyegzőt voltak kötelesek használni a bélyeghiány esetében alkalmazott *készpénzbérmentesítéseknél is,* mint a postai pénzforgalom egyik változatánál.

A szükségletet csak a beszolgáltatott és az időnként még felbukkanó készletből lehetett kielégíteni. Ez a szükségintézkedés azonban megbontotta a korábbi és a jelenlegi postaigazgatóságok szerint alkalmazott *számrendszert.*

Az is nyilvánvaló, hogy azok a hivatalok, amelyek *ellenőrzőszám-bélyegzőiket* beszolgáltatni nem tudták, vagy visszatartották, továbbra is ezeket használták az átmeneti időkben. Ezekre az alább hivatkozott névsor — nyilvánvalóan — nem is terjed ki. Az új postaszolgálat megszilárdulása után került sor a bélyegzők újbóli, rendszeres felosztására.

Az ide tartozó bélyegzők Z_3 *csoportba* tartoznak. Amint azt a Monográfia IV. kötete is megemlíti, a bélyegzők erős elhasználódása miatt a levágott, vagy gömbölyű sarkú *altípusok* csak nehezen állapíthatók meg. Mivel az egyes postahivatalok vagy az egyik, vagy a másik *altípusú* bélyegzővel rendelkeztek, nem követünk el nagyobb hibát, ha valamennyit a Z_3 *csoportba* soroljuk és kiegészítő felsorolásukban csak a bélyegzők számjelzésére hivatkozunk, annál is inkább, mivel a felsorolásban szereplő bélyegzőknek *eddig* csak csekély töredékét láttuk.

A IV. kötet szerzőjének figyelmét nyilván elkerülte a Posta-vezérigazgatóság I. ad 241. 704/3. sz. rendelete (P. R. T. 1946/56. sz.) amely ábécé sorrendben közli az *1946. június 30-ig,* a postaszervek ellenőrzőszámában beállott *változásokat.* Ezt most olvasóink rendelkezésére bocsátjuk. Beiktattuk ugyancsak azokat az ellenőrzőszámokat is, amelyek a IV. kötet megjelentetése után bukkantak fel — mai ismereteink szerint — postai küldeményeken. Megjegyzést érdemel, hogy *-gal jelölve még a korábban is érvényes, de be nem szolgáltatott ellenőrzőszámokat is tartalmazhat. Az azonban bizonyos, hogy ezeket a kérdéses időben is alkalmazták.

Ellenőrzőszám-változások

16 Budapest 4.
17 Budapest 4.
18 Budapest 4.
25 Budapest 4.
28 Rétság*
33 Budapest 112.
43 Budapest
44 Budapest 4.
45 Budapest 4.
66 Kétbodony
67 Barancs
80 Dorog
82 Budapest 4.
85 Budapest 4.
94 Budapest 4.
105 Budapest 4.
108 Budapest 4.
109 Budapest 103.*
158 Budapest 502.
172 Budapest 508.*
196 Budapest 112.
200 Budapest 112.
224 Szob*
232 Budapest 4.
234 Budapest 4.
237 Budapest 4.
244 Budapest 4.
250 Budapest
262 Martonvásár*
272 ismeretlen*
283 Pécel*
291 Budapest 10.
296 Budapest 13.
310 Rákospalota 1.*
316 Budapest 502.
321 Nyergesújfalu*
372 Budapest 112.
373 Budapest 112.

398 Budapest 13.
414 Pesthidegkút 1.
415 Sárosd
416 Szolgaegyháza
417 Tápiógyörgye
418 Tura
420 Veresegyház
426 Budafok
434 Albertfalva
458 Nádasladány
552 Magyarnándor*
661 Ecséd
694 Karácsond
709 Cece
712 Soroksár
720 Óbarokpuszta ü.
724 Szabadbattyán
732 Jászjákóhalma
748 Vámosgyörk
759 Baross Gábor-telep
767 Budapest 10.
780 Tápiósüly
790 Gánt*
804 Selyp
807 Inota
816 Rákoscsaba 1.
823 Velence
834 Budapest 3.
835 Budapest 3.
836 Budapest 3.
838 Ócsa
840 Budapest 17.
844 Soponya
846 Lőrinci
856 Iváncsa
865 Nagytétény
874 Dömös
884 Sárkeresztúr
886 Árpádföld
889 Tinnye
892 Anasztáziapuszta ü.
898 Baracska
1010 Bakta
1016 Ence
1020 Erdőbánya
1027 Erdőhorvát
1029 Felsőgagy
1030 Felsőnyárád
1031 Felsőmára
1032 Felsőtárkány
1033 Felsőzsolca
1034 Fony
1037 Forró
1038 Füzérkolós
1052 Gestely
1053 Gibárt
1054 Girincs
1058 Gönc
1060 Göncruszka
1061 Hajmal
1062 Hejce
1063 Hejőbába
1064 Hernádkércs ü.
1065 Hernádvécse
1066 Hidasnémeti
1067 Hidvégardó
1068 Homrogd
1072 Igrici ü.
1078 Józseftanya ü.
1079 Karcsa ü.
1081 Köröm ü.
1082 Kupa ü.
1084 Megyaszó
1085 Mezőzombor
1086 Mucsony
1087 Nagyiván
1088 Nagykanizsa ü.
1089 Nagyrozvágy
1090 Novajidrány ü.
1091 Olaszliszka
1092 Ond ü.
1094 Pétervására
1095 Poroszló
1096 Ragály
1097 Révleányvár
1098 Sajóecseg
1099 Sajószöged
1106 Selyeb ü.
1109 Szentistván
1117 Szentistvánbaksa ü.
1128 Szirmabesenyő
1136 Taktaharkány
1139 Tállya
1146 Telkibánya
1148 Terpes
1169 Tiszafüred
1190 Tiszaszederkény
1191 Tiszaluc
1211 Tomor ü.
1213 Tornanádaska
1215 Újcsalános
1227 Vatta
1228 Zemplénagárd
1245 Vilmány
1250 Vizsoly
1267 Szihalom*
1268 Tarnalelesz
1412 Pálmonostora
2010 Kisvárda
2017 Kisvárda
2019 Nyíregyháza 1.
2024 Karcag
2034 Berettyóújfalu
2035 Nyíregyháza 2.
2052 Debrecen 7.*
2073 Álmosd
2074 Biharugra
2076 Csökmő
2077 Dombrád
2078 Földes
2079 Hajdúszovát
2080 Komádi
2081 Kötegyán
2082 Nagydobos
2085 Nádudvar
2086 Pátroha
2087 Pocsaj
2088 Rakamaz
2089 Sáp
2090 Tiszabura
2091 Tiszacsege
2092 Karcag
2093 Vállaj
2094 Vezseny
2097 ismeretlen
2101 Debrecen 2.
2102 Debrecen 2.
2103 Debrecen 1.
2104 Debrecen 1.
2105 Debrecen 1.
2106 Debrecen 1.
2109 Debrecen 1.
2112 Nyíregyháza 2.
2118 Nyíregyháza 1.
2119 Nyíregyháza 1.
2120 Nyíregyháza 1.
2121 Ártánd
2124 Barabás
2125 Döge
2126 Gáborján
2127 Gégény
2128 Hajdúszoboszló*
2132 Jármi ü.
2133 Kőrösnagyharsány
2134 Kőrösszegapáti
2135 Lónya
2139 Mezősas
2140 Nyírcsaholy
2141 Nyírpazony
2142 Szentpéterszeg
2143 Tiszavárkony
2144 Váncsod
2146 Borbányaszőllő ü.
2149 Felsőszászberek
2151 Nyírmada
2152 Folyás pu. ü.
2153 Kécske ü.
2154 Nagycsere pu. ü.
2155 Ohat-pusztakócs pu. ü.
2156 Szentmargitpuszta
2158 Polgár
2160 Tiszadada
2164 Tiszadob
2165 Zsadány
2169 Tiszalök
2170 Tiszaeszlár
2171 Büdszentmihály
2182 Balkány
2215 Hajdúböszörmény
2226 Tiszavárkonyi szőllők
2242 Mátészalka
2244 Vasmegyer
2246 Bashalom pu. ü.
2253 Nagykálló
2261 Bakonszeg
2263 Hajdúnánás
2291 Püspökladány
2297 Berettyószentmárton
2324 Sarkad
2332 Kaba
2338 Vásárosnamény
2407 Báránd
2422 Bihartorda
2462 Kótpuszta pu. ü.
2525 Tiborszállás pu. ü.
2534 Újiráz*
2576 Berekfürdőtelep ü.
2577 Fényeslitke*
2585 Hajdúdorog
2586 Hajdúhadház

2587 Bököny
2588 Nyírbátor
2590 Darvas
2591 Geszt
2592 Mezőgyán
2615 Petritelep
2633 Méhtelek
2755 Encsencs ü.
2852 Tiszakerecseny
2765 Macs ü.
2785 Szerep
2788 Tornyospálca
2792 Irház
2791 Aporháza ü.
2754 Mezőpeterd
2763 Monostorpályi
2766 Nyírmeggyes
2780 Pusztagyenda
2815 Görbeházpuszta ü.
2833 Kéthalom pu. ü.
2833 Kisfástanya pu. ü.
2957 Tikostanya ü.
2975 Bocskaykert pu. ü.
2023 Eger 1.
3024 Eger 1.
3025 Eger 1.
3039 Eger 1.
3040 Sárospatak
3073 Verpelét
3075 Putnok
3083 Miskolc 3.
3256 Aldebrő*
3283 Bodrogolaszi*
3286 Diósgyőri Vasgyár
3363 Abaújkér
3378 Abaújszántó
3383 Bodvaszilas
3397 Boldogkőváralja
3405 Disznóshorvát
3447 Egerbakta
3454 Farnabod*
3503 Szászfa ü.
3504 Egercsehi
3508 Egerszólát
3514 Felnémet
3517 Mezőcsát
3519 Mezőnagymihály
3530 Füzesabony
3538 Arnót ü.
4046 Hódmezővásárhely 1.
4047 Hódmezővásárhely 1.
4050 Soltvadkert
4056 Kőrösladány
4057 Mezőhegyes
4066 Szeged 1.
4068 Békés*
4074 Szeged 1.
4077 Szeged 1.
4081 Csanádapáca*
4082 Csanádpalota*
4083 Szeged 1.
4084 Szeged 1.
4086 Szeged 1.
4094 Szeged 1.
4095 Szeged 1.
4098 Dombegyháza*
4100 Ambrózfalva
4107 Szeged 1.
4111 Földeák*
4117 Gara*
4120 Nagykamarás*
4128 Bácsborsod
4131 Kiszombor
4155 Kistelek
4157 Vésztő
4158 Szeghalom*
4162 Szeged 6.
4164 Hódmezővásárhely 4.
4165 Dávod
4166 Dusnok
4169 Szabadszállás*
4173 Mezőtúr-Újváros
4177 Mindszent*
4185 Elek
4186 Gádoros
4187 Csanádalberti
4191 Medgyesegyháza
4192 Nagylak*
4194 Mélykút
4195 Jánoshalma
4197 Kecel
4198 Kecskemét
4199 Tószeg
4240 ismeretlen*
4278 Bösztör
4300 Gyula József szanatórium*
4315 Reformátuskovács-háza*
4352 Miske
4391 Újbög pu. ü.
4396 Göböljárás pu.
4400 Városföld pu. ü.
4405 Jakabszállás pu.
4411 Kisnyír pu.
4420 Pálosszentkút pu.
4421 Prónayfalva
4422 Pusztapó
4424 Szikra pu. ü.
4426 Csengele
4433 Szeged-Felsőközpont
4442 Tiszaug
4445 Makó-Rákositanya ü.
4447 Vásárhelykutas
4450 Bucsa
4458 Békéscsaba-Felsőnyomás pu. ü.
4461 Bélmegyer ü.
4463 Budai-út ü.
4466 Fábiánsebestyén pu.
4468 Gerendás
4472 Kupai Kovácsmajor
4474 Mátéelke—Óalmás ü.
4485 Békéssámson*
4492 Pusztaottlaka
4499 Tompa
4501 Martfű
5000 Barcs 1.
5056 Szászvár*
5068 Karmacs
5081 Balatonboglár*
5092 Németlad*
5094 Nova*
5102 ismeretlen*
5108 Barcs 1.
5109 Zalaszentmihály*
5121 Bazsi ü.
5129 Balatonakarattya
5138 Siklós*
5165 Lenti*
5206 Osztopán
5211 Balatonvilágos
5219 Szentgáloskér
5224 Nagyszokoly
5237 Gutorfölde*
5248 Kiskorpád
5252 ismeretlen*
5255 Felsőörs
5256 Simontornya
5260 Györköny
5287 Balatonaliga
5309 ismeretlen*
5310 Tótszentmárton
5320 Kákics pu. ü.
5327 Zalabaksa*
5335 Kővágóőrs*
5347 Zánka
5353 Várvölgy
5356 Értény
5359 Bak
5362 Somogyjád
5367 Szedres
5368 Szabás
5385 Kalaznó
5395 Püspöklak
5426 Dég
5434 Szántód
5444 Szentantalfa
5458 Bogdánmindszent*
5491 Nemesvid
5492 Páka*
5502 Nagykorpád
5524 Bókaháza ü.
5529 Ádánd
5542 Salomvár*
5539 Gyenesdiás*
5544 Pacsa
5561 Balatonújhely
5569 Pókaszepetk
5595 Somogyszentpál
5605 Balatonkenese
5611 Kárászpuszta ü.
5613 Kaposmérő
5631 Szulok
5638 Beleg
5640 Hetes
5641 Borsfa ü.
5651 Középrigóc pu. ü.
5670 Homokszentgyörgy
5677 Kistapolca pu. ü.
5686 Jankovichtelep
5693 Kölked ü.
5699 Ságvár
5701 Harkány
5706 Hercegtöttös
5707 Háromfa
5716 Jákó
5751 Mihályfa
5753 Madocsa
5754 Gordisa ü.

5755 Nemesrádó ü.
5760 Szava pu. ü.
6026 Szombathely 1.
6027 Szombathely 1.
6078 ismeretlen*
6082 Győr*
6094 Dunaalmás
6103 Csesznek
6126 Szentkirályszabadja
6142 Balatonfűzfő*
6146 Pétfürdő
6161 Gyermely ü.
6162 Bakonyjákó
6188 Bakonynána
6195 Sótony
6198 Szend
6204 Tömörd ü.
6214 Alsószölnök ü.
6223 Vértessomló
6318 Jásd ü.
6324 Ajka*
6333 Duka
6343 Lébény*
6383 Écs
6389 Gyulafirátót
6498 Püski*
6503 Császár*
6565 Ostffyasszonyfa
6615 Vép (esetleg 6645)
6635 Rajka
6677 Zsira*
6887 Pornóapáti
7005 Alsómocsolád ü.
7009 Bagolasánc
7010 Alsónemesapáti
7012 Bakóca—Godisa pu. ü.
7015 Andráshida ü.
7025 Bélavár ü.
7026 Belecska ü.
7037 Csákány ü.
7039 Csonkahegyhát
7043 Ecsény ü.
7045 Eszteregnye
7060 Fonó ü.
7061 Gödreszentmárton ü.
7063 Kereki ü.
7064 Kiskajdacs
7172 Kozármisleny
7173 Kustánszeg
7179 Lentikápolna ü.
7201 Lippó ü.
7202 Matty
7203 Magyaregres ü.
7204 Magyarhertelend ü.
7205 Olasz
7207 Ócsárd pu. ü.
7218 Petrikeresztúr
7223 Ráksi ü.
7230 Sárpilis
7233 Siklósnagyfalu
7244 Szőkedencs ü.
7238 Somogydöröcske ü.
7274 Terehegy pu. ü.
7253 Szentdienes
7270 Szente
7277 Torvaj ü.
7285 Zalaszentgyörgy pu. ü.
7288 Mánfa ü.
7291 Balatonbozsók
8101 Budatétény
8105 Bicske
8106 Dejtár
8107 Gyöngyössolymos
8109 Jászladány
8118 Pusztaszabolcs pu.
8119 Maglód
8120 Agárd
8121 Borsósberény
8124 Perkáta
8126 Fehérvárcsurgó
8127 Jászárokszállás
8128 Lajosmizse
8129 Alsónémedi
8130 Vértesacsa
8131 Polgárdi
8133 Jánoshalma—Boldogháza pu. ü.
8134 Hatvan 3.
8135 Drégelypalánk
8136 Nyáregyháza
8137 Kisvelence
8138 Gyöngyösoroszi ü.
8139 Bag
8140 Atkár
8141 Dány
8143 Sárisáp
8143 Mikóháza*
8145 Keszeg
8146 Inárcs—Kakucs
8147 Moha
8149 Csákberény
8150 Budapest 15.
8151 Ercsi Cukorgyár
8152 Tiszasüly
8153 Pátka
8154 Vizslás ü.
8155 Tereske
8156 Nagylóc
8157 Nógrádmegyer
8158 Szigetcsép
8159 Nógrádmarcal
8160 Mátyásföld
8162 Magyaralmás
8163 Sárszentágota
8164 Aba
8165 Sárkeresztes ü.
8166 Terény
8167 Baglyasalja
8168 Nadap ü.
8169 Gyuró
8170 Tárnok
8171 Budapest 21.
8172 Nagybörzsöny
8173 Belsőábránd pu. ü.
8174 Bodakajtor—Felsőszentiván pu. ü.
8175 Sárpentele pu. ü.
8176 Budapest 24.
8300 Szombathely 1.
8301 Körmend
8302 Körmend
8303 Ajka
8304 Alsórönök
8305 Csetény
8306 Felsőpaty
8307 Fertőrákos
8308 Fűzfőgyártelep
8309 Győrasszonyfa
8310 Iván
8311 Kemenesmagasi
8312 Kisbarát
8313 Kislőd
8314 Külsővat
8315 Litér
8316 Magyarszombatfa
8317 Mosonszolnok
8318 Nagycenk
8319 Nemesvámos
8321 Rábafüzes
8322 Sárvár 1.
8323 Sopron 5.
8324 Sopron 5.
8325 Szakony
8326 Tótvázsony
8327 Vát
8328 Vinér
8329 Ikervár
8330 Kecskéd
8331 Nagycsömöte
8332 Öttevény
8333 Szombathely 5.
8334 Alsószelete
8335 Bábolnapuszta
8396 Rum
8398 Szomor
8397 Horvátkimle
8399 Padrag
8336 Bágyogszovát
8337 Bakonycsernye
8338 Dunakiliti
8339 Öskü
8340 Kopháza
8341 Csép
8342 Tét
8343 Veszprémvarsány
8344 Gic—Hathalom
8347 Hosszúpereszteg
8348 Csorna
8345 Ászár
8346 Ásványráró
8349 Bakonyszentlászló
8350 Győr 3.
8385 Lovászpatona
8386 Csehmindszent
8387 Mezőlak
8388 Nagygeresd
8389 Nagyvázsony
8390 Peremartongyártelep
8391 Románd
8392 Csörötnek ü.
8393 Kissomlyó ü.
8394 Töltéstava ü.
8395 Mikosszéplak ü.

A Philatelica tíz éve

TARTALOMJEGYZÉK

Bánfalvy Tamás: Az első rányomott bélyegű 5 krajcáros postautalványon. 75/1.
— Az első magyar értékcikkpótló előttes. 75/2.
— Az 1871. évi könyvnyomásos levélborítékok díjjegyeinek típusai. 79/1.
Bér Andor: A bélyegelőtti levelek postajelzései és viteldíjrendszere. 71/2.
Dr. Ember Győző: A magyarországi és az erdélyi postaigazgatás a XVI—XVII. században. 71/1.
Dr. Ettre László: A homokbálványosi portó provizórium. 80/1.
Fehér Endre: Hadgyakorlatok tábori postája. 80/1.
Dr. Flóderer István: Levél- és illetékbélyegek rendellenes felhasználása. 80/2.
Harkányi István: A levélboríték-rajzú krajcáros bélyegek bérmentesítései. 79/2.
Hrabál László: Tények és kérdőjelek a meghatalmazási bélyegeknél. 80/2.
Dr. Jánossy Lajos: Beköszöntő. 71/1.
Madarász Gyula: Ausztria és Magyarország 1867-es bélyegkiadásai, Magyarország első bélyegei. 73/2.
Dr. Nagy Ferenc: Az 1867-es kiadás 50 krajcárosa. 74/2.
— Magyar posta Romániában, 1867—1869-ben. 77/1.
— A balatoni magánposta-bélyegek története. 79/1.
Orbán Ferenc és Dr. Petrovits Tivadar: Új kutatási módszerek alkalmazása a színes számú, levélboríték-rajzú bélyegeink anyalemez rekonstrukcióinál. 71/1. és 71/2.
Orbán Ferenc: Az 1889-ben és 1898-ban készült, 25 bélyegképes elektrotyp anyalemeztömbök. 73/1. és 74/1.
— Az 1890-ben készült, IIIb típusú 1 krajcáros 100 bélyegképes elektrotyp anyalemezének ismertetőjelei. 74/2.
— Az 1874. évi I. típusú 5 krajcáros. 75/1. és 75/2.
— Adalékok az 1871. évi újságbélyeg kiadásához. 77/1.
— Az 1876. évi 20 krajcáros. 77/2.
— Az 1888-as I. típusú sztereotypia. 78/1.
— A kubini felezések. 80/1.
Pákozdi László: Ideiglenes postaszolgálat Magyarországon, 1944—45-ben. 72/1. és 72/2.
Madarász Gyula: Bélyegkatalógus c. könyvének méltatása. 73/1.
— 100 éves a magyar levélboríték-rajzú bélyeg. 74/1.
— Az 1888-as II. típusú sztereotypia. 74/1.
— A magyar levélboríték-rajzú bélyeg centenáriuma. 75/1.
— Nyíregyházi szükségbélyegek, levelezőlapok 1944—45-ben. 78/1.
— Az abonyi felülnyomások 1945-ben. 78/2.
— Az 1817-es bérmentesítési szabályzat. 79/2.
Dr. Petrovits Tivadar: Az 1881—90. évi II. típusú 3 krajcáros. 72/1. és 72/2.
— A II. típusú 5 krajcáros (1875—1891). 73/2.
— Az I. típusú 10 krajcáros. 74/1.
— Az I. típusú 3 krajcáros. 76/1. és 77/2.
— Az I. típusú 2 krajcáros. 78/2.
Dr. Scholz Tamás: Bélyegek állományvédelme. 73/2.
Dr. Simády Béla: Az 1874—92. évi, 111 alapvonalú 2 krajcáros rányomott bélyeg. 73/1.
— Az 1874—1897. évi, levélboríték-rajzú, 85 alapvonalú rányomott bélyegek. 76/1.
Sipos Józsefné: Megnyílt a Bélyegmúzeum. 73/1.
— Térfi Béla kutatási eredményei. 79/1.
— Az 1867-es provizórium. 80/1.
Surányi László: Az 1972. évi, Jótékonysági kiadás 300 koronás címletének ismertetőjelei. 76/1.
— Az 1924. évi, Jótékonysági kiadás 500 koronás címletének ismertetőjelei. 78/1.
— Az 1924. évi, Jótékonysági kiadás 1000 koronás címletének ismertetőjelei. 78/2.
— Hamisított bélyegzések klasszikus bélyegeken. 80/2.
— G. S. Ryan: „A magyar postahivatalok bélyegzései osztrák bélyegeken 1850—67." című könyv méltatása. 80/2.
Visnyovszki Gábor: A bérmentesítések gyűjtéséről. 79/2.

Index

1 *László Surányi: Ten years.*

The first number of Philatelica was published ten years ago and the present article gives a review of this period.

2 *Gyula Madarász*

8th February 1900 — 28th January 1981.

László Pákozdi

24th August 1918 — 24 th February 1981.

3 *István Harkányi: Irregular franking with the „envelope design" stamp issue.*

As a contination of the article published in number 1979/2 the present article deals with the irregular frankings with the „envelope design" stamps overfrankings, insufficient frankings, falsifications commited at the expense of the post and the retransmitted consignments sent by post.

4 *Dr. Béla Simády: Provisional postal stationary of the military border district.*

In connection with researches of the postal history 1867—1871, the author calls attention to two provisional postal stationaries of the Hungarian postal service in the military border district.

5 *Dr. Zoltán Palotás: The beginning of the field post in 1914.*

The author presents the main features of the Austro-Hungarian field post and the first weeks of functioning during the Great War. He describes the early objects of the military post, among others ten field postcards with field postmark, the date of which is earlier than that published by CLEMENT (16th August). He reports also on eight cards and envelopes with the rare field postmark number 82 (later this office was destroyed at Przemysl.)

6 *László Pákozdi: Postage paid postmarks in 1945—1946.*

A supplementary study on the period of inflation 1945—1946 discussed in Volume V of the Monography. The author presents the types of postmarks used for „postagepaid in cash" aswellas a list of known objects at present.

7 *Ten years: Bibliography of articles and studies between 1971 and 1981.*

Sommaire

1 *László Surányi: Dix ans.*

Il y a dix ans que fût publié le premier numéro de la Revue PHILATELICA. Cet article donne un aperçu de cette période écoulée.

2 *Gyula Madarász*

8 février 1900 — 28 janvier 1981

László Pákozdi

24 août 1918 — 24 février 1981

3 *István Harkányi: Affranchissements incorrects des timbres a dessin d'enveloppe.*

Cet article, faisant suite à celui paru dans le No. 2. de 1979, traite des affranchissements incorrects avec les timbres à dessin d'enveloppe. Les affranchissements survalués, ceux insuffisants, les faux commis au détriment de la Poste, ainsi que des envois réexpédiés.

4 *Dr. Béla Simády: Indication des entiers postaux provisoires dans les provinces frontalières.*

L'auteur attire notre attention sur deux entiers postaux provisoires utilisés par la direction de la Poste hongroise dans les provinces frontalières, qui se rattachent aux recherches sur l'histoire postale de la période 1867—1871.

5 *Dr. Zoltán Palotás: Démarrage de la poste de campagne en 1914.*

L'auteur fait connaitre les principales caractéristiques de la poste de campagne austro-hongroise en donnant une esquisse de son fonctionnement au cours des premières semaines de la première guerre mondiale. Décrit les en-

vois des anciennes postes des camps militaires, indiquant entre autres 10 Cartes de la PM. dont le cachet de la PM porte une date antérieure à celle indiquée par CLEMENT (16 août). Il fait connaitre également huit cartes de la poste de campagne et enveloppes portant le cachet 82. (Ce bureau de poste a été détruit par la suite à Przemysl.)

6 *László Pákozdi: Cachet „taxe percue"-en 1945—1946.*

L'auteur écrit un complément à l'étude traitant de la période de l'inflation de 1945—1946, ayant parue dans le cinquième volume de la Monographie du Timbre hongrois, où il fait connaitre et indique les données actuellement en notre possession sur les types de cachets utilisés pour indiquer les „taxe perçue"-s.

7 *Les dix années de la PHILATELICA.*
Bibliographie des articles et études parus entre 1971 et 1981 dans la Revue.

Inhaltsverzeichnis

1 *László Surányi: Zehn Jahre.*

Die erste Nummer der Philatelica erschien vor zehn Jahren, auf diese Periode gibt der Artikel einen Rückblick.

2 *Gyula Madarász*

8. Februar 1900.—28. Januar 1981.

László Pákozdi

24. August 1918.—24. Februar 1981.

3 *István Harkányi: Vorschriftswidrige Frankaturen mit der Briefcouvertzeichnung Briefmarkenausgabe.*

Fortsetzung des in Nummer 1972/2. veröffentlichten Artikels. Es werden die vorschriftswidrigen Frankaturen mit der Briefmarken Typ „Briefcouvertzeichnung", die Überfrankaturen, die Sendungen mit ungenügender Frankatur, zum Schaden der Post verübten Fälschungen sowie die nachgesandten Sendungen behandelt.

4 *Dr. Béla Simády: Ganzsachen Provisorien der Militärgrenze.*

In Verbindung mit den postgeschichtlichen Forschungen von 1867—1871, wird die Aufmerksamkeit auf zwei provisorische Ganzsachen der ungarischen Postdirektion der Militärgrenze gelenkt.

5 *Dr. Zoltán Palotás: Beginn der Feldpost in 1914.*

Der Verfasser beschreibt die Hauptmerkmale der österreich—ungarischen Feldpost und ihre ersten Wochen der Tätigkeit im ersten Weltkrieg. Er schildert die frühesten Objekte der Feldpost, darunter 10 Feldpostkarten mit Feldpoststempeln, deren Datum früher ist, als der von CLEMENT veröffentlichter Zeitpunkt (16. August). Ausserdem berichtet er über 8 Karten und Umschläge mit dem seltenen Feldpoststempel Nr. 82 (dieses Amt wurde später bei Przemysl vernichtet).

6 *László Pákozdi: Barfreimachung in 1945—1946.*

Der Verfasser schrieb eine ergänzende Studie zu der in Band V der Monographie behandelten Inflationsperiode von 1945—1946. Er beschreibt die zur Barfreimachung benützten Stempeltypen und deren heute bekannte Aufzählung.

7 *Bibliographie der Beiträge und Studien zwischen 1971—1981.*

СОДЕРЖАНИЕ

1 *Ласло Шурани: Десять лет*

Десять лет тому назад был издан первый выпуск журнала **PHILATELICA**. Статья дает обзор относительно пройденного периода времени.

2 *Дюла Мадарас*

8. февраля 1900 г. — 28. января 1981 г.

Ласло Пакозди *Десять лет*

24. августа 1981 г. — 24. февраля 1981 г.

3 *Иштван Харкани: Необычные франкирования марок, изображающих конверт*

Данная статья, в качестве продолжения статьи, напечатанной во втором номере 1979 года, говорит о необычных фран-

Ára: 30,— Ft.

кированиях марок, изображающих конверт, о завышенных франкированиях, о письмах с неправильным франкированием, о фальсификациях в ущерб почты, о перевысланных письмах.

4 *Д-р Бела Шимади: Провизорные цельные вещи пограничного района*

Автор, подключаясь к исследованиям по истории почты периода 1867—71 обращает внимание читателей на две провизорной цельной вещи венгерской администрации связи пограничного района.

5 *Д-р Золтан Палоташ: Начало работы полевых почтамтов в 1914 г.*

Автор показывает главные свойства австро-венгерского полевого почтамта, описывает первые недели его функционирования во времена первой мировой войны. Дается очерк о ранних объектах полевой почты, среди них о десяти открытках, имеющих более раннюю дату штемпеля, чем срок по сообщению CLEMENT (16. августа). В дальнейшем описывается 8 штук редких открыток и конвертов со штемпелем полевой почты № 82. (Эта контора была уничтожена позже под городом PRZEMYSL).

6 *Ласло Пакозди: Франкирование наличными деньгами в 1945—1946 гг.*

Автор пишет дополнение к теме по периоду инфляции в 1945—1946 гг., изложенной в пятом томе Монографии. Описывает виды штемпелей, используемых при франкировании наличными. Дается также список известных — в настоящее время — штемпелей.

7 Десять лет журнала PHILATELICA. Содержание статей и очерков в периоде 1971—1981 гг. (Библиография).

ISSN 0 324—4806

Eng. szám: III/SZI213/1976.

1000 — 81.0405 Ságvári Nyomda, Budapest